

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) ל"ה כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצות ההשערה**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-ספיק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"כ ברור לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; 1. זקף-קטן – 2. זקף-גדול – 3. רביע – 4. מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 **בראשית וישב לז,א (התשע"א)**

בראשית וישב לז,ב:

אַלְהוּ תִלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵי-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רֵעָה אֶת-אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָתָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אֲבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָתָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם:

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָתָם רָעָה – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין כלשהו, שבנושא מסוים הם שונים זה מזה ביחס לנושא או בעלי הלכה לא שווה ביחס לנושא, או שהם לא מצטרפים להיות להיות ביחד. יוסף ספר לאביו על בני לאה על דברים מסוימים, ועל בני השפחות דברים אחרים. אלו מהאחים עשו דבר אחד, אלו מן האחים עשו דבר אחר וכד'. לא כולם השתתפו ביחד במעשים שסיפר עליהם לאביו.

רש"י אֶת-דְּבָתָם רָעָה - כל רָעָה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודין על העריות.

רשב"ם וגם **וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָתָם רָעָה** - אֶת-דְּבָתָם של אחיו רָעָה, כמדורש אגדה לפי פרושי, שאמר לאביו: כך מבזים הם בני השפחות, אבל אני מכבדם ואני רגיל אצלם.

רמב"ן ... נמצא שני מכלם, כי בני הגבירות יקנאו בו, למה יאהב אותו מהם והם בני גבירה כמוהו, ובני השפחות, אשר לא יקנאו בזה למעלתו עליהם, ישנאו אותו בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם....

בראשית וישב לז ה – ט:

[ה] וַיִּחְלַם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי:

[ז] וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם-נִצְבָּה

וְהִנֵּה תִסְבְּיָהּ אֲלֵמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֲלֵמְתִי:

[ח] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו:

[ט] וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו

וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרִי כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

[ז] וְהִנֵּה – תלישא-גדולה = תלשא, בתפקידים הבאים: **בעל בחינה נעלה** שזה כעין **מחיצה** מאחרים. המלה **הנה** משמעה גלוי מוסתר וטעם תלשא מדגיש גלוי דבר בעל בחינה נעלה מבעד למחיצת המציאות (בין העולם הרוחני לעולם הגשמי), סוד הגלות והגאולה; בתפקיד **שיעור** והיות ומלת **וְהִנֵּה** – תביר, גם אפשרות לחישוב חשבונות למתי תהיה התקומה. יוסף היה בבית פוטיפר שנה, ובכלא 12 שנה היינו 144 חדש (טט: של חדשים הנמנים לחמה, כי אחרת יש חדשי עיבור), ולחדש **(בר' וישב לז,א) קָמָה** ג' 145 עמד לפני פרעה¹. (ראה **בר' וישב מ,כג**) ע"פ **(כלי יקר)**

אַנְחָנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר, כי חלום יוסף בא להודיע על הצלתם בשנות הרעב.

[ח] **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו** - מהפך פשטא זקף-קטן **הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, אפשר שזה כעין בנין אב לפתרון חלומות, הכל הולך אחר הפה. כי חלום יוסף הראשון בא להודיע שבאמצעות אלומתו תהיה להם הרווחה ולא בא להודיע שיהיה מלך והם גזרו פעמיים באמרם **הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ** - בתבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מפשט דרך הטבע, כי כיצד נער עברי ועבד ימלוך במצרים נגד כל חוקיהם.

[ט] **וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר** - (סלוק) מרכא פשטא מונח זקף-קטן **וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו** - מרכא טפחא אתנה

תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) [פשטא] [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה, תבנית המרמזת על לימוד אלפניו ולאחריו.

תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) מרכא פשטא [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה תבנית המרמזת על לימוד אלפני לפניו ולאחריו. תבנית נדירה בתורה.

תבנית לימוד אלפני לפניו. ראה **ההסבר הבא** מה מלמד החלום האחר לחלום הראשון.

בראשית וישב לז,ט: תיקון הקלוקל, רמז לגלויות וגאולות

וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיּוֹסֶפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו

וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרִי כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ – דרגא מונח רביעי, מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם עליו היה להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גידול. בעקבות גזרת אחיו (לז,ח) הם יעדו אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות. חלום **וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרִי כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי**: מרמז מה על עליית יוסף לגדולה שתאפשר לו להמתיק את גזרת הגלות של ברית בין הבתרים ולתקן דברים רבים בעולם שקולקל מחטא אדם הראשון ובהמשך ע"י עז"ז בכלל וטומאת מצרים בפרט (בכולן מופיעה תבנית דרגא מונח רביעי).

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת וישב יעקב

והנה גלתה לנו התורה כי כל המחשבות הבל, ואחרי כן באו החלומות והוסיפו שנאה והיו חלומותיו קרובים לנבואה, כמו שנאמר לאברהם בין הבתרים, וכי סיבת ירידתן יהיה רעב כענין החלומות, והזכיר חמשה פעמי' (אלומר) [אלומה] שחמשה פעמים ישתחו לו. **וענין החלום השני על דרך חכמים ז"ל היה צופה למרחוק לימות המשיח** כי יוסף ימלוך תחלה והוא משיח בן יוסף וראה השמש והירח משתחווים לו, וגם יחזקאל אמר שער יוסף אחד, השמש והירח רמז למדתם. ואמרו במדרש (טט – אמר יעקב) מי גלה לך ששמי שמש, והאב ראה הענין ורצה להסתירו. נטל הקולמוס וכת' באיזה יום באיזה שעה. [ואמר] (ו) במדרש או דברת בחזון לחסידך זה

¹ ג' קמה - הרצל בוכניק הי"ו בשם רבי דוד רוימי זצ"ל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אנתון, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = סדקא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

יוסף. ותאמר שיויתי עזר על גבור זה יוסף שהיה מושל בייצרו [דכתיב] הרמותי בחור מעם זה יוסף דכתיב יוסף הוא השליט על הארץ, ואחיו חשבו להמיתו ולבטל החלומות והיה סבה לקרב הענין ובה הענין הפך כוונתם, שמכירתם אותו היתה סבה לרדת יעקב למצרים. ואמר השם ונראה מה יהיו חלומותיו מאמר השם דבר מי יקום ממני ומהם. הנה מבואר כי רבות מחשבות בלב איש וגומר. וכל הדברים באו ונתחדשו כפי גזירת השם. ולזה דרשו ז"ל וישלחו מעמק חברון, להשלים עצה עמוקה של חבר הנאה הקבור בחברון. והכתובים האריכו הרבה בכל העניינים, וגם ששלח השם מלאכים מן השמים לקרב הדברים, כמו שנאמר וימצאהו איש והנה תועה, זה גבריא. ועוד אמרו שלשה מלאכים נודמנו לו, כי שלשה פעמים נזכר איש, ואף על פי שנאמר האיש שנראה שהוא הראשון, נצטרך לפרש דעת המדרש כי בענין יוסף היה נראה אחד, כי המראה כמראה אחד, אבל ראשון וראשון מסתלק. להודיע מעלתו [ו] (ש) נודמנו לו שלשה מלאכים.

ואמרינן במדרש כי מלת תועה כשדה רמו שלשה גליות. הת' גלות מצרים הע' גלות בבל, והה' חמשה אלפים גלות שהוא באלף החמישי. וכן דרשו בואחר עד עתה², ונודמנו לו שלשה מלאכים רמו שלשה גאולות.

שפת אמת בראשית פרשת מקץ

וכמ"ש במ"א בענין בעתה אחישנה³ זכו אחישנה שע"י הזכות מתעלין למעלה מהתחלקות העתים וזה ה"י מדריגת יוסף. אבל באמת ה"י כל זה סיבה מן השמים להיות כל ירדת יוסף למצרים הכנה אל הגלות והי' מוכרח לעבור בדרך התערבות להיות הכנה לגלות. לכן כתיב ויהי מקץ לשון צער והוא בחי' המהלכים עם הילד השני תחת השמים בהתנהגות הטבע והזמן אבל יוסף אמר השמש והירח משתחוים לי כו' :

ההנהגה של יוסף היא למעלה מדרך הטבע לכן והנה השמש והירח ואתך עשר פוככים משתחוים לי: הטבע והזמן כפופים להנהגת יוסף שהיא למעלה מהם וכך מביא לגאולה.

התבנית דרגא מונח רביע מופיעה בתורה 59 פעם, שלושה מהם בפרשת וישב. אחת לעיל, שתיים האחרות להלן. עד עתה וזהו 40 מופעים עם קשר ליצר הרע החל בחטא אדם הראשון והתיקון והכפרה על יצר הרע. בכ-10 – 14 מופעים גם נדרשים עניני גלות השכינה מהעולם הזה התחתון ועד הרקיע השביעי וחזרתה לעולם הזה התחתון.

כמו-כן התבנית הזאת עשויה לבטא עניין / פרט מרכזי שדברים אחרים נמשכים ממנו. בפסוק הבא שני התפקידים פעילים.

בראשית וישב לח'יא: והקב"ה טווה לו אורו של משיח תיקון הקלוקל בחטא אדם הראשון

ויאמר יהודה לתמר פלאתו שבי אלמנה בית-אביך עד-וינדל שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא פאתיו ותלך תמר ותשב בית אביה:

שבי אלמנה בית-אביך – דרגא מונח רביע, מאמר יהודה משלח את תמר כלתו מביתו וכתוצאה מכך היא ברצונה להיות דבוקה בבית יעקב גורמת ליהודה לקדשה ומכאן יצא מלך המשיח.

בראשית וישב מ'יד: סעיף יצר הרע, כפרתו ומניעתו

כי אם-זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית-נא עמדי חסד והזכרתני אל-פרעה והוצאתני מן-הבית הזה:

כי אם-זכרתני אתך – דרגא מונח רביע, מפתויי היצר, יוסף שוכח עצמו ומבקש מאדם ישועתו ותכף חוזר בו כנאמר במדרש **תהלים מ'ה: אשרי הנברך אשר שם ה' מבטחו ולא-פנה אל-ר'הבים ושטי קנב:**

בראשית וישב לז'ז:

[ז] והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה

והנה תסבניה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

והנה - תלישא-גדולה בתפקיד שיעור (אומדנא) ומחיצה,

אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה - אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקף-קטן , , יצא מענינו לדון בדבר אחר כעניינו, יצא להקל ולא להחמיר.

תורה שלמה [פ] ... ובשאלת דר"א גאון פ' מקץ ... היכא דאמר ליה בחילמיה זוזי דשבק אביך בדוכתא פלניא מחתיך וכך וכך הווי וכך מינייהו צדקה וכך וכך מינייהו דהקדש או דמעשר או דפלוגי הם

- **רמב"ם הל' זכיה ומתנה פ"י ה"ז, ובטור' חו"מ סי' רנ"ה ס"ט** כתב היה פקדון ביד אביהם ואינן יודעין אנה הניחו ואמר להם בחלומי כך וכך הוא (ושל פלוני הוא, ש"ע שם) ובמקום פלוני הוא והלכו ומצאו וכו' ובפרישה שם כתב דמשמע מדברי המרדכי דדווקא במעשר וצדקה דינא הכי ולא בפקדון דאית ביה גזל אחרים, (ועי' באור זרוע הגדול סנהדרין ל א) ונראה דמקור דברי הטור מהשאלות ובה"ג דמבורר בדבריהם להדיא דאפילו אמר דפלוגי הם היינו פקדון נמי דינא הכי. והמפרשים לא העירו בזה.)

- ...ראפוקי ממונא בהכי לא מפקינן טט – לא מוציאין מפלוני הממון.

- **רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פ"י ה"ז,** לשון הרמב"ם כמעט כלשון **בבלי סנהדרין לא,** ... (לשון סנה' ובא בעל החלום ואמר) ואמרו לו בחלום (על כסף אביו) כך וכך הם ובמקום פלוני הן ושל פלוני הן או של מעשר שני הן, ומצאן במקום שנאמר לו וכמנין שנאמר לו. זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

תורה שלמה ותורה תמימה ע"פ **בבלי סנהדרין לא,** לא יתן דבר

היינו גילה לו בעל החלום בחלום (שר החלומות מעולם עליון) מעבר למחיצת מציאות, שיעור (סכום) כסף, באה הלכה להקל על החולם כי פרט אפשר לצדקה והקדש, יותר הממון בידו גם אם גילו לו שזה מעשר שני או פלוני.

² בר' וישלח לבה,

³ ישעיהו ס, כב,

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מנדלי (ט"ו ט"ו) כי במצוות האמנותי, שפ"ט טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצות ההשערה**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגבילו, **מונה** – רבוי; **מהך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"ש עשירה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.2 בראשית וישב לו,א (התשע"ב)

הפעם נביא מהדף היומי

בבלי בכורות טז,ב ... רחל שילדה מין עז כו'. ... והכא במאי עסקינן - ברחל בת רחל בת עז, מר סבר: זיל בתר אימיה, והאי לאו נדמה הוא, ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה, והאי נדמה הוא. ואיבעית אימא: ברחל בת עז בת רחל, מר סבר: חזרה שייית למקומן, ומר סבר: לא חזרה שייית למקומן. רב אשי אמר: כגון שיש בו מקצת סימנין, ומאן חכמים - ר"ש, דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו:

אמר רבי יוחנן: מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה (משמע שיש קרבתו בהם רבי מאיר יסבור אחרת), מאי טעמא (של כולם)? אמר קרא: **(במדבר פינחס כח,טו) אָתָד** - המיוחד ובא מששת ימי בראשית.

במדבר פינחס כח,טו:

וְשַׁעִיר עִזִּים אָתָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

וְשַׁעִיר – קדמא, בא מקדמת דנא מששת ימי בראשית **עִזִּים אָתָד** ברצף מראה המיוחד למין הבהמה הזה וטעם **אָתָד** – תביר ממעט בהמה שאין המראה שלה כמו של המין שלה, פוסלה מקדשים.

והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: **(וי' אמר כב,ב) שֹׁר אוֹ-כֶשֶׂב** - פרט לכלאים, **אוֹ-עֵז** - ! צריכא, דאי מהתם (שור או כשב) הוא אמינא ה"מ - היכא דלא נחת לדרי (שלא חזר למראה הרצוף יפסל), אבל היכא דנחת - אימא לא (אבל אם חזר תאמר שלא יפסל), ואי מהכא (משעיר ר"ח) הוא אמינא ה"מ - לגבי קרבן חובה (בשעיר ושאר קרבנות חובה בהמה שחזרה למראה אם אמה פסולה), אבל נדבה לא, צריכא. (צריך שני פסוקים, אחד לחזרה למראה המקורי, אחד לקרבנות חובה ונדבה)

האם כל הבהמות לקרבן מחויבות להמשכיות מששת ימי בראשית??? פירש **שפת אמת מסכת בכורות דף יז עמוד א**

בגמ' אר"י יוחנן מודה ר"מ מאיר בשעיר ר"ח כו' משמע דוקא הני (בשעיר ר"ח ושעירים אחרים נדרש רצף ללא סטיות) אבל קרבן יחיד דאימעוט נדמה (אבל לקרבן יחיד מיעט בהמה שלא דומה אבל) מ"מ כשר אי דומה לאם אמו (מכל מקום, בהמה שחזרה מהסטיה לתקינות ודומה לאם אמה, תוכשר למזבח) והא דמסיק הגמ' דהו"א ה"מ לגבי קרבן חובה (ומסיק הגמרא שהיינו אומרים דבר זה גם לגבי קרבן חובה של יחיד, שהנדמה עצמו פסול) כו' פי' אבל קרבן נדבה ליתכשר אפי' נדמה ממש, (אבל קרבן יחיד בנדבה אפילו נדמה עצמו יהיה כשר למזבח, ולא כל שכן זה שחזר להראות כאם אמו) קמ"ל (משמעונו) דנדמה פסול (גם לקרבן נדבה, בנוסף על פסול קרבן חובה) אבל כה"ג (בהמה שחזרה למראה אם אמה) אפשר דכשר (לקרבן נדבה של יחיד), מיהו לדידן לא נ"מ דקי"ל כחכמים דפליגי אר"מ (אבל לגבינו אין הדבר משנה כי חכמים החולקים על רבי מאיר פסלו הנדמה וצאצאיו מכל קרבן) והרמב"ם השמיט כל זה וגם בצמר דכלאים כ' סתם (פי' מה' כלאים) רחל בת עז בקיצור וע"ש בכ"מ [ועמ"ש בב"י (יו"ד סי' שט"ו) ובלח"מ (פ"ב מה' בכורות) בדעת הרמב"ם]:

רמב"ם ספר עבודה הל' איסורי מזבח פ"ג ה"ה – נדמה פסול, ספר המפתח מפנה אל לחם משנה על רמב"ם ספר קרבנות הל' בכורות פ"ב ה"ו הכותב כי הבית יוסף על הטור יו"ד שט"ו כתב כי הרמב"ם חולק על הטור ואומר כי נדמה שחזר למראה אם אמו פטור מבכורה, וראה גם החפץ חיים ליקוטי הלכות, דף יז.

וְשַׁעִיר עִזִּים אָתָד לְחַטָּאת – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה,

מפיל **שפת אמת** משמע כי לרבי מאיר קרבנות השעירים חייבים ברצף ללא שנוי מראה, קרבנות חובה של ציבור חייבים רצף, קרבנות חובה של יחיד חייבים רצף, אבל לקרבנות נדבה של יחיד יותר בן נדמה שחזר למראה אם אמו. אם כן בקבוצת הקרבנות יש כאלו שחל עליהם חובת רצף (קרבנות חובה) ויש שלא חל עליהם חובת רצף מראה (קרבנות יחיד בנדבה). אבל חכמים גזרו בגמרא שעל כל קרבנות חלה חובת רצף ללא שנוי מראה.

האם היה רמז לגמרא לומר שמלת **אָתָד** היא מפסוק **במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אָתָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ**: ולא מפסוקים אחרים במ מופיעה מלת אחד? במדבר נשא בקרבנות הנשיאים מופיע 12 פעם כגון הפסוק **במדבר נשא ז,פב: שַׁעִיר-עִזִּים אָתָד לְחַטָּאת**: וכן **במדבר שלח טו,כד: ... וְשַׁעִיר-עִזִּים אָתָד לְחַטָּת**: ובכל שעירי המועדות כגון **במדבר פינחס כח,כב: וְשַׁעִיר חַטָּאת אָתָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם**:

במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אָתָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אפשר כי סופי התבות של הפסוק בהצטרפן למלים מרמזות על חובת הרצף ר(ראה) מ' ד' ת' ה' – תַדְמָה ל' ת' ד' ה' ו' – תולדה, ראה שהתולדה תַדְמָה להוריה וטעמי המקרא השונים מאד משאר הפסוקים עם מלות שעיר ואחד מרמזים על דרך הדרשה בפסוק.

בבלי בכורות כז,ב ראה כל הסוגיה הבאה גם ב-**בבלי זבחים נו, א** ושם נשנית בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא **במדבר קרח יח,יז,יח:**

[י] אָד בְּכוֹר-שׁוֹר אוֹ-בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ-בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קִדְשׁ הֵם אֶת-דָּמָם תִּזְרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַלֶּבֶם תִּקְטֹר אֲשֶׁה לַיהוָה יְחִיחַ לַיהוָה:

[יח] וּבְשָׂרָם יִהְיֶה-לָּךְ פְּחוּזָה תִּתְּנֶנָּה וּכְשֹׁק תִּמְיִן לָךְ יִהְיֶה: דברים ראה טו,יט,כ,כא,כב:

פ [יט] כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנֶךָ תִּזְכֹּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכְרֶךָ שׁוֹרֶךָ וְלֹא תִגַּד בְּכוֹר צִאֲנֶךָ:

[כ] לִפְנֵי הו' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׂנֶה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:

בכור נאכל שְׁנֵה בְשָׂנֶה כו'. מדקאמר נולד בו מום בתוך שנתו למימרא (במשנה היה לו לכתוב בתוך שנתו) - דלשנה דידיה מנינן (כתב שנה בשנה ללמד שמדובר לא בשנת עולם עד תשרי, אלא שנתו של הבכור מיום היוולדו), מנא הני מילי? דאמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא **(ד' ראה טו,ט,כ) לִפְנֵי הו' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׂנֶה**, איזוהי שנה שנכנסת בחברתה - הוי אומר שנה של בכור. (רב למד שְׁנֵה בְשָׂנֶה לאכילת הבכור בשתי שנים)

ב"ה טוב טעם ודעת מדוני (ט"ו) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דבי רב תנא: שנה בשנה – יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

דבי רב מנא להו (מניין למדו שני ימים וליה)? ילפי מקדשים; וקדשים גופייהו מנלן? אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא (ביולדת) (י' תו' יג, כ) פכש בן-שנתו – שנתו שלו, ולא שנה של מנין עולם.

ורב (שהבכור), נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה (מניין למד) ? נפקא ליה (במד' קרח יח, יח) מ- ובשרם יהיה-לך פתחה התנופה וכשוק הימין - (ע"פ רש"י) האמור בבכור ו-הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה להלן - (השלמים נאכלים) שני ימים ולילה אחד, אף כאן - (הבכור נאכל) שני ימים ולילה אחד **בבלי בכורות כח, א** ואידך (דבי רב) - אי מהתם, (אם תקיש לחזה ושוק) איכא למימר: חזה ושוק של תודה (או אולי אלו של תודה שזמן אכילתה רק יום ולילה, ולא של שלמים)

ואידך (רב) מניין לו שאין ההיקש לתודה? לפי ההמשך של הגמרא יש להבין כי גם בב מקיש לחזה ושוק של תודה ולא לשלמים ואכילת בכור לשני ימים ולילה היא מ- אמר קרא (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לך יהיה** - (מלים יתירות על הנאמר ברישא **ובשרם יהיה-לך** אלא ש) הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. (על יום ולילה הנלמד מחזה ושוק של תודה הוסיף הויה יום נוסף לאכילת בכור מ- **לך יהיה**) **(רש"י אלא שני ימים נפקא ליה מ- יהיה-לך דמשמע הויה אחרת לבר מזו יש תיקון לגי' רש"י למלים לך יהיה)!**

ואידך (דבי רב) - הא מהתם, איכא למימר: האי (ברישא במד' קרח יח, יח) **לך יהיה-לך** יש תיקון (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לך יהיה** - לימד על בכור בעל מום שנתנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה **(רש"י) – שיתנונו לכהן אלא מרביא דהאי יהיה-לך** יש תיקון (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לך יהיה נפקא** (דבי רב למדו ע"פ הגירסא המתוקנת מ- **לך יהיה** לרבות מתן בכור בעל מום לכהן)

; ואידך (רב) – אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) **ובשרם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; **(רש"י) – דמפיק מ- יהיה-לך שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנתון לכהן מ- ובשרם יהיה-לך נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום.** ואידך - (דבי רב) **ובשרם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. **(רש"י) – ובשרם לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי).**

הסבר בתבניות טעמים

(רב) – אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) **ובשרם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; (דבי רב) **ובשרם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. אפשר שבא לרבות על ישראל בכורות כהנים שגם בכור תם של כהן חייב בהבאה למקדש ובעל המום ינהג בו ככהן כבעלים ישראלים, פודה ונאכל. ומרב דבני רב נלמד כי **ובשרם** – טפחא ללא מרכא בתפקיד לרבות על בכור תם את הבכור בעל מום שגם הוא לכהנים אבל אוכלו בכל מקום, או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי **(רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ג)**, ועוד מרבה **מעשר בהמה** שהתם נאכל לבעלים בקדושה בירושלים ואילו בעל המום נפדה ומותר לבעלים לאכלו ולמכור בשרו שלא בירושלים. **יהיה-לך** – המלים נותנות זכות לבעלים (לתם – כהן, לבעל מום – הבעלים של הבכור, בהמת מעשר תמה לבעלים בירושלים, לבעלת המום מחוץ לירושלים) אבל הטעם **יהיה-לך** – אתנה, מגביל לגבי בהמות בעלות מום מפני שעברו מקדושתן, שאינן נשחטות ונמכרות באיטליז (בית המטבחים) ואינן נמכרות במשקל אלא באומד.

אכילת בכורות תמימים לכהנים בירושלים בלבד מפורשת ב-**דברים ראה טו, כ לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה**. בקדשים הלילה הולך אחר היום **(בבלי חולין פג, א)**. לכן אכילת תודה, חטאת, אשם הם ליום ולילה. בשלמים ובכורות הוסיף לאכילתם יום נוסף לכן היינו אומרים להוסיף לו גם לילה שאחריו. בא **לך יהיה** – המלים **לך יהיה** הוסיפו הויה של יום שני, הטעם **לך** – מרכא, ריבה, לרב יום אכילה נוסף בבכור (וכנלמד לעיל למעשר בהמה) לדבי רב ריבה מתן בכור בעל מום לכהנים. ואפשר שגם ריבה זמן אכילת בכור ומעשר בהמה (תם ובעל מום), שמהמלים **שנה בשנה** לומדים שיאכל הבכור והמעשר בהמה עד תום שנתה של הבהמה, ואם בתם נפל מום שלושים יום ופחות לפני תום שנתו, אז מהטעם **לך** – טפחא, ירבה לכל בעל מום עד שלושים יום מיום נפילת המום למצוא כהן לתת לו הבכור ואם לא מצא ישתנו וימליה בשרו לשמרו עד שימצא כהן.

יהיה – אתנה מגביל לתם בכור ומעשר בהמה את היום השני לאור יום וממעט את הלילה שאחריו. ובעלי מום מגביל עד שנה עד שלושים יום מיום נפילת המום.

מקורות לדרשה בקדשים לילה הולך אחר היום:

בבלי תמורה יד, א משום דבקדשים לילה הולך אחר היום, **בבלי חולין פג, א** גמ' ת"ר, את זו דרש ר"ש בן זומא: לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים לילה הולך אחר היום, **רש"י לפי שכל הענין** - הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו. **בקדשים לילה הולך אחר היום** - דכתיב **(ויקרא צו ז, טו) ביום קרבנו יאכל לא-יניח ממנו עד-בקר**: אלמא לילה שלאחריו קרי **יום קרבנו ... עד-בקר**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני ומדעי (ל) כי במצוות האמתיות – תהלים קי"ט, שפ' טעמי המקרא והתורה ובעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: מצצת ההשפעות: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרגא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט: מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.3 בראשית וישב לו,א: (התשע"ג)

בראשית וישב לו,י: וַיִּסְפַּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו
וַיַּנְעֵר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ
הַבּוֹא נְבוֹא אֵינִי וְאִמְנָה וְאֶחָיִךְ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהּ אַרְצָה:
וַיִּסְפַּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו - מונח זרקא סגול - כאילו מוסיף על **וְאֶל-אֶחָיו** וזהו פ' [רש"י] לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם.

וַיַּנְעֵר-בּוֹ אָבִיו - מונח זקף-קטן **וַיִּאמֶר לוֹ** - מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כאן סלוק ... אתנה, כעין דבר שחזור וקורה, אפשר שיוסף חזר על סיפורי החלומות ודברים על אחיו בפני אביו ואביו חזר וגער בו.
מָה הַחֲלוּם הַזֶּה - תביר מרכא טפחא **אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ** - מונח אתנה, התביר בתפקיד של לא ממש כפ' [רש"י] - **הַבּוֹא נְבוֹא אֵינִי וְאִמְנָה** - כשם שאי אפשר באמך, כך השאר בטל.

ע"פ ב"ר אין חלום בלא דברים בטליון. לכן, **הַבּוֹא נְבוֹא** - מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה דברים כפ' [לקוטי שיחות - לה **האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן**] (א) דבר בטל שאמו רחל תבוא כי מתה; (ב) אבל יעקב לא ידע שהדברים מגיעין לבלהה (ב"ר ויחי נ,יח) שהיא השתחוה לבקש על האחים; (ג) דבר בטל שיעקב עצמו יבוא להשתחוות ואף יהיה עבדו, ובאמת ישראל לא השתחוה ליוסף אלא רק וישתחו ישראל על ראש המטה; (ד) דבר בטל שאחיו המבוגרים ממנו יהיו עבדיו, ישתחו לו, ובאמת היה זה כדי להוציא הדבר מלב בניו; (ה) יעקב היה סבור שתחיית המתים מגעת בימיו ורחל תחזור וזה לא היה כך. יעקב ידע שכללות החלום יתקיים כנאמר "ואביו שמר את הדבר" אלא שהיעקר היה קיום גזרת בין הבתרים וע"י שיתבטלו למלכות יוסף יתבטלו כלפי שמים ולהיות מוכנים למלכות משיח בן דוד. **[רש"י]** בפרושו ל-**הַבּוֹא נְבוֹא** - והלא אמך כבר מתה (ב"ר) - ע"פ כעין כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא** בחלוקתן כך: **אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא** (מקורות שונים)

[רש"י] בפרושו ל-**הַבּוֹא נְבוֹא** - והלא אמך כבר מתה (ב"ר) - ע"פ כעין כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא** בחלוקתן כך: **אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא** (מקורות שונים)

בראשית וישב לו,כא-כב: [כא] וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצְלֵחַ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנְנוּ נַפְשׁ:

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפָּכוּ-דָם הַשְּׂלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמְדְּבָר וְגַד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:
[רש"י] - מכת נפש זו היא מיתה.

[כא] ... וַיֹּאמֶר - זקף-גדול, שלוש דרכים ש-**לֹא נִכְנְנוּ נַפְשׁ**, מכה ישירה שהורגת, מכה עקיפה שגורמת לפגיעה שמתים ממנה, גרמא שלא בשימוש בבני אדם, כגון הניחו בחמה ללא מים, הניחו ברוח, נתנו בפני חיות, הניחו בכור.
[כא] ... וַיֹּאמֶר - זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. ע"פ **[תולדות יצחק]** לא נכה לשפוך דמו, אבל כדי לבזותו נכה בפניו עד שיצא דם, אחר שהסכימו הוסיף כלל **לֹא נִכְנְנוּ** - מרכא טפחא, כעין רבוי בפרטים המאופין בכתוב **נַפְשׁ** - ובטעמו סלוק, המגביל ללמד שלא תצא נפשו בכל אופנים של הכאת נפש (פעילים וסבילים) וגם שום אופן של יציאת דם.

[בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה פד]

[כא] וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וְגו' ואיכן היה, ר' יהודה א' כל אחד מהם היה משמש את אביו יומו ואותו היום היה של ראובן, ר' נחמיה א' בכור אני ואין הסירחון נתלה אלא בי, רבנין אמ' הוא מונה אותי עם אחי ואיני מצילו, הייתי סבור שנדחיתי מכוח אותו המעשה והוא מונה אותי עם אחי (בר' וישב לו,ט) **וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים** וגו' ואיני מצילו, אמר לו הקב"ה אתה פתחת בהצלת נפשות תחילה חייך אין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומך הה"ד את בצר במדבר בארץ המישור לראובני וגו' (דברים ד מג). **[כב] וַיֹּאמֶר** - קדמא, על שיוסף מנה אותו בין אחד עשר הכוכבים בחלומו שקדם לאירוע בדותו, התעורר ראובן להצילו.

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן - קדמא מונח פסק זרקא,

[רמב"ן] - ... כי גם אני (ראובן) שנאתי ורציתי שיומת ע"י אחרים. אבל אתם אל תהיו שופכים דם בידיכם חלילה לכם ... והכתוב ספר מה שאמר להם ראובן ושמעו אלי (זה משמאל לפסק) אבל דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו (זה מימין לפסק) כמו שאמר להם "הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם" (בר' מקץ) ... אמר אל-תִּשְׁפָּכוּ-דָם בידכם ולא אמר דמו ... כי הראה עצמו שלא יאמר לאהבתו ... לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידי. **וַיֹּאמֶר** - קדמא בתפקיד בתחילה, **אֲלֵהֶם** | מונח פסק במשמע של נתק, אי קבלה, כפי' **[רמב"ן]** דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו.

[כב] וְרְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפָּכוּ-דָם - זרקא סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין, ע"פ **[תיב"ע]** ... לא תשדון אדם זכאי, ע"פ **[ת"י]** - ואמר דלא נקטלינה דלא נתחייב באדמיה, שפיכת דם תוסיף עליהם חיוב מיתה, ואילו ע"פ **[רמב"ן]** מוסיף שיומת ע"י אחרים

בראשית וישב לו,כד: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה

וַיִּקְחֵהוּ [בעה"ט] כתיב חסר וי"ו שלא לקחו אלא אחד והוא שמעון ועל כן ויקח מאתם את שמעון (להלן מב,כד) (ב"ר פד,טז).
וַיִּקְחֵהוּ - קדמא זקף-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין

טט - הפשט הכתונת בפסוק הקודם עדיין איננה התנכלות לחיי יוסף. אבל **וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה** אף שראובן התכוין להצילו, לשאר האחים או למעשה לשמעון שהוא היחיד שהורידו לכור **[בעה"ט]** זה הינו הענין המוקדם להרחקת יוסף מקרבתם (בין במיתה בין באופן אחר) ומכאן משתלשל הענין המאוחר של המכירה והירידה למצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת לדוני (טטור ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

בראשית וישב לז,כח:

ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את-יוסף מצרימה:

(ז,כח) סחרים – רביע, ויש גרסאות בזקף-קטן ונראה כי זאת טעות דפוס, ואולי אפשר להסביר הרביע כפ' רש"י ודומבעה"ת שנמכר פעמים הרבה, ובפ' רש"י שיירת מדינים, ושיירת ישמעאלים ולבסוף מדינים שמכרוהו לפוטפר. הרי כאן ארבעה מכירות. **(רש"י [ז,כח] ויעברו אנשים מדינים - [הם ישמעאלים; הם היו יושבים בארץ ישמעאל.]** זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה. **וימשכו בני יעקב את יוסף מן הבור, וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים מכרו אותו למצרים (ראה תנח' וישב יג).**

(דזמבעה"ת) (דעת זקנים מבעלי התוספות) מסביר את רש"י שנמכר פעמים הרבה באופן הבא: וימכרו את יוסף לישמעאלים. ... ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו אליהן בעודו בבור בעבור נעלים בספק אם חי אם מת ובעודם מושכים אותו מן הבור הישמעאלים באו אליהם וימשכו המדינים את יוסף מן הבור וימצאוהו חי וימכרו לישמעאלים וישמעאלים למדינים והמדינים למצרים הרי כאן ארבעה מכירות וגו'.

(ז,כח) ויעברו – תרסא, אפשר בתפקיד אומדנה, כעולה מ-**(דזמבעה"ת)** שאמדו את המחיר עבור יוסף בכסף ובנעליים. **(ז,כח) ויעברו ... וימכרו את-יוסף לישמעאלים** – תרסא ... תביר אפשרות לחישוב כלשהו כעולה מ-**דזמבעה"ת** שחישבו עשרים כסף לכל אה, או עשרים כסף זקוק

(דזמבעה"ת) [ז,כח] בעשרים כסף ואם תאמר איך אדם יפה כיוסף לא נמכר כי אם במעט כזה, יש לומר שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו. ... ויש אומרים בעשרים כסף זקוקים כסף שהרי חשבון אותיות כסף עולה ק"ס אסתרלי"ש בזקוק שקורין מאר"ק כלומר י"ג דינרים ופ' אסתרלינש.

(ז,כח) סחרים וימשכו – רביע פשטא, נדיר מאד, הערה שאינה קשורה להמשך. **(ז,כח) וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור** – זקף-קטן, אפשר כפ' **דזמבעה"ת** שהעלוהו פעמיים, פעם לחצי גובה הבור ואז שבו פניו למראם הטבעי ונתגלה תאר יופיו, ואח"כ שהעלו את המחיר העלוהו החוצה.

(דזמבעה"ת) [ז,כח] וימשכו ויעלו. מתחלה מכרוהו כשהיה בבור בעשרים כסף בלבד מפני שהוריקו פניו מפתח הנחשים ומיד וימשכו אותו עד חצי הבור ומיד חזר לו תאר יפיו כשנצל מן הנחשים וכשראוהו אחיו יפה ככתחלה לא רצו לתתו בעשרים כסף ואמרו להחזירו לבור ונתנו הישמעאלים (א) לים בפשרה מנעלים יותר וזהו שאמר הכתוב **(עמוס ב,ו) על-מכרם בכסף צד"יק ואביון בעבור נעלים** וגו'. ומיד ויעלו את יוסף מן הבור לגמרי.

[בעל הטורים] (ז,כח) בעשרים כסף. שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת י ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים (תנחומא וישב ב). ד"א דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שלישי. ד"א שכן ערך מבן ה' עד בן כ' עשרים סלעים: **(ז,כח) בעשרים** – מונח, בתפקיד רבוי (א) שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו (דזמבעה"ת); (ב) שנמכר גם עבור נעליים (דזמבעה"ת); (ג) רבוי על מה שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת י ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים (תנחומא וישב ב), **(ז,כח) כסף** – הגבלה, דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שלישי

רמזים לנעלים בפסוק: גי' **(עמוס ב,ו) נעלים** עולה 200, גי' זאת נמצאת בארבע האותיות האחרונות של הכתוב **(ז,כח) בעשרים כסף - כסף עולה 200**. המלה **מדינים** גי' ד' נע"ל; במלים **מדינים סחרים** האותיות **נים ס** מהוות את המלה מסנ"י – סנדלים בתרגום ארמי. **ויעברו אנשים מדינים סחרים** – ר"ת ו' א' מ' ס' – סומ"א – מישוהו נהג בהתעלמות?

ב'ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהךד פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבוי**; **דהגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שכתבתיך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 בראשית וישב לו,א:

בר' וישב לו,א: **ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את-הדבָר: ויקנאו-בו** - מקף בתפקיד רב-מצב, דרגות קנאה ושונות, **ויקנאו-בו אִתּוּ** – טפחא אתנה, אתנה מגביל ללמד שנשארו אחיו ולא סרו מן האחווה. ועוד שטפחא אתנה היא כתבנית טעמי "שמע ישראל" ללמד שהקנאה היתה בדבר הלכה לשם שמים, וראה קשר למעשה בראשית (א,א) כי האחים סברו שכבר הגיע זמן הגאולה ותיקון העולם, ויוסף חלם על שלבי הגאולה וזה מרומז ב- **ואָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר** – טפחא מרכא מקף-סלוק. הסלוק מגביל את מהות ההחלומות לענין אחד של הגאולה, מקף מלמד על רב-שלב בתהליך הגאולה כמו השלבים בחלומות, מרכא מאריכה את הזמן לגאולה, טפחא משנה משמעות מלת **ואָבִיו** ומרבה על יעקב את הקב"ה בעל ההשגחה הפרטית על התהליך.

בראשית וישב לו,ג:

ויאמר ישׂראֵל אל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׂכְם לָכֵה וְאַשְׁלַחְתָּ אֵלֵיהֶם

ויאמר לוֹ הֲנִי:

ויאמר ישׂראֵל - קדמא ואזלא, בתפקיד הגורם הראשון להשתלשלות העיניים של מכירת יוסף והירידה למצרים.

בראשית וישב לו,טו: וימצאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תִּבְקֹשׁ:

ראה **בשולי בבלי מועד קטן ט,ב בראשית וישלח לב,כה: וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:**

ויאבק איש עמו לעומת **וימצאֵהוּ אִישׁ ... בשׂדֶה** – מצא איש ורב עמו זה שרו של עשו ובהשאלה יצר הרע, מצא איש בשדה ובה

לעזרו זה גבריאל ובהשאלה יצר הטוב.

בראשית וישב לו,יב - טז:

ויִלְכֹוּ אֶחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֶאֱן אֲבִיהֶם בְּשָׂכְם:

: [יב] **ויאמר ישׂראֵל אל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׂכְם לָכֵה וְאַשְׁלַחְתָּ אֵלֵיהֶם וַיִּאמֶר לוֹ הֲנִי:** [יד] **ויאמר לוֹ לֵךְ-נָא**

רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֶּאֱן וְהַשְׁבִּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שָׂכְמָה: [טז] **וימצאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ**

בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תִּבְקֹשׁ: [טז] **ויאמר אֶת-אָחִי אֲנִי מִבְּקֹשׁ הַיְדֵדָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רַעִים:**

מאור ושמש בר' וישב לו,יב - טז וילכו אחיו וגו' וישלחוהו מעמק חבֵרוֹן ויבא שְׂכְמָה וגו' והנה תעה בשדה וגו'.

הפסוקים עוסקים בבירור ניצוצין הקדושים מאורות דתוהו שנפלו לעמקי הקליפות. (שקודם עולם התיקון יצאו האורות מעורבבין דין ורחמים ולא על הסדר, ונשברו (דבר הנקרא שבירת הכלים) ונפלו מהם ניצוצין הקדושים לעמקי הקליפות ... והנשמות העשוקים בקליפות. ...

... ולזה מרמזים הפסוקים הנה **אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׂכְם** מקום מדור הקליפות, **לָכֵה וְאַשְׁלַחְתָּ** וגו', ואף יוסף נודרו לְכַנְּהָ זֹה. אמנם, כאשר ראו קושי הקליפות שלא יתקנו על כן רצו להרוג את יוסף, [והיה בדעתם שיתוקן זאת על ידי הריגתו. אחר זה הבינו, שגם בהריגתו לא יתוקן זאת] על כן הוכרחו לְמַכְרוֹ לַמִּצְרִים. ולזה מרמזים הפסוקים **וימצאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה** רצה לומר, שהיה

תוהו ומחשב לתקן זאת. **וישׂאלְהוּ אִישׁ וגו' וַיִּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנִי מִבְּקֹשׁ** רצה לומר, את הניצוצין והנשמות הקדושים

העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. וזה הסוד מרומז בתיבת **שְׂכְמָה** ראשי תיבות **שְׁבִיר כְּלִים מְעוֹלִם הַתוֹהוּ** לתקן זאת, אמנם כאשר לא עלתה בידם והוצרכו למכור את יוסף ושב ראובן וגו' אמר אנה אני בא רצה לומר, שתיבות אנה אני הם ראשי תיבות של 'אל נקמות יי' אל נקמות הופיע' (טט - בשנוי סדר המלים) אשר מְכַנְּנִים על ההרוגי מלכות, והיה מתאונן שעתה שלא נעשה התיקון יוכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות, ואשר ישאר עוד יתברר מעט מעט, עד ביאת משיח צדקינו שיהיה במהרה בימינו, אמן.

[טז] **ויאמר** – זקף-גדול, שתיים מול אחד (טט - א) הניצוצין (טט - ב) והנשמות הקדושים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם

ולהעלותם מעמקי הקליפות.

בראשית וישב לו,טו: וימצאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תִּבְקֹשׁ:

בשיחת יוסף והאיש בשדה

דעת זקנים מבעלי הנוספות כאן רמז לו השלושה גלויות ת' (טט – שנה) של גלות מצרים. ע' של גלות בבל. ה' של גלות אדום לסוף ה' אלפים יכלה במהרה בימינו וגו'

וימצאֵהוּ אִישׁ - מונח זקף-קטן, שתי דרשות כפשוטו של מקרא **וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה** - מרכא טפחא אתנה (טט - במלה ת'ע'ה)

וישׂאלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שמצטרפים ענין אחד או שעל כל אחד חל אותו דבר או מצוה אפשר שהיו מספר שאלות קשורות, וכן מלת **לאמר** כנוטריקון לאו אמור, ללמד שמשוהו חסר בכתוב, וע'פ **דעת זקנים** שלא אמר בגלוי רמזי הגלויות.

על-פי **תרגום יונתן** האיש לא סיפר לו הדברים הבאים: א' ענין התרת שעבוד מצרים; ב' שהחוי רוצה לערוך קרב עם בני יעקב ובעקבות שנודע להם הדבר נבבואה נסעו לדותן שזה צפונה משכם. ולכאורה זה פלא כי אם רצו להגן על עצמם היו צריכים לנסוע דרומה. אם כן בטחו על השם שלא יפגעו.

מה-תבקש: מקף בתפקיד רב-חלק, רב-שלב, שליוסף היו בקשות אחדות, וטעם סלוק, מגביל בקשתו.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמדנו (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג: תמצית ההשערות: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקה-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו- זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

בראשית וישב לז,יט - כ: [יט] וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא:
[כ] וַעֲתָהוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ וַנְּשַׁלְּכֵהוּ בְּאֶתֶר הַבְּרִוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ וַנְּרָאָה מִה-יְהִי חַלְמָתָיו:

פירוש מחשבות האחים על יוסף בסיפא ... (יט,כ) הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא. כלומר אין אנו צריכים לערמה כלל. כי לא להרגו באנו עליו מפאת שנאת חנם. וזלת אחרי אשר נגלה לנו מקור לברו למלוך עלינו ולמשול בנו. באנו לבטל חלומותיו. וכבר אמר החכם כי כל מעשה נקרא ע"ש תכליתה ואין זה רציחה כ"א שמירה מנזקי מחשבותיו. וזה שכתוב **ועתה**. אחרי שנזכר ענין חלומותיו. **לכו ונהרגוהו וגו' אפילו בידים (יט,כ) וַנְּרָאָה מִה-יְהִי חַלְמָתָיו.** כלומר זה כל עיקר מחשבותינו לבטל תאות מלכותו.

[כ] וַעֲתָהוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ - כעין סדור שנחלק, קריאה עם פסק קריאה בלי פסק. קריאה בלי פסק זה רצף של ביצוע. בקריאה עם פסק נלמד החלת אפיון מ- (יט,כ) **לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ** הוא ביצוע גזר הדין, על (יט,כ) **וַעֲתָהוּ**. הוא הדיון המשפטי החלת האפיון תהיה שמכך שיש ביצוע גזר דין נלמד שהיה דיון משפטי שהביא לגזר דין.

(יט,כ) **וַנְּרָאָה** – זק-גדול, שלוש סיבות לדוננו למיתה בדיון המשפטי
(א) (יט,כ) **הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא: וַעֲתָהוּ** – מונח פסק בראש פסוק, אפשרות ללימוד במידת סדור שנחלק, ללמד שעתה ינסה למלוך עלינו כחלומותיו לכן מותר להרגו אפילו בלי הערמה כדי למנוע נזק מעצמנו.
(ב) ויש **מפרש** שדנו אותו כמורד במלכות יהודה
(ג) **אור החיים** מפרש שדנו אותו כעד זומם

אור החיים (יט,כ) וַעֲתָהוּ לָכֵן וגו'. פי' (יט,כ) לָכֵן קודם שיגיע הוא אצלם הם ילכו לקראתו, ... באותה עת עצמו ... וטעם **וַנְּהַרְגֵהוּ** ע"ד אומרים ז"ל עשרה בני אדם שהרגו אדם אחד אם כולם יחד **פטורים ... ונשליכהו וגו' ואמרנו** -
• **וְאִמְרָנוּ** – זק-גדול אמירה בעלת נקודות לכאן ולכאן.

נקודות באופן אחד מן הסתם חולדה או ברדלס המצויים בבורות יאכלוהו וכוזה נוכל לומר חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ וַנְּרָאָה בָּא וכו'.
נקודה באופן אחר לא שיאמרו "חיה רעה הרגתהו" וכוזה אין מוציאים מפיהם דבר שקר וגו'.
חַיָּה רָעָה – גי' רצ"ח, אפשר כי **חַיָּה רָעָה** היה החליף ל- רצ"ח

בראשית וישב לז,לד: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שָׂק בְּמַחְנֵיו וַיַּתְּאָבֵל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים:
בראשית וישב לז,לה: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶבְדָּ אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתָם אָבִיו:

תורה תמימה (לה) וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם - מאי טעמא, לפי שאין מקבלין תנחומין על החי. אבל המת משתכח מן הלב, שנאמר (תהלים לא,ג) **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב הָיִיתִי כְּכֵלִי אֶבֶד:** (ט"ז) [מס' סופרים פ' כ"א]:

תורה תמימה הערה כה) והמפרשים הקשו למה לא נתעורר יעקב מעצמו ע"פ כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, וזה באמת דבר פלא. ומה שכתבו המפרשים דכלל זה גופא אנו למדין מיעקב, זה אינו, דהא בדרשא שלפנינו מביא מפסוק **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב**, א"כ אנו יודעין זה ע"פ הטבע עצמו. ואמנם יש ליישב הענין ע"פ מה שכתב רש"י בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, אמר יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, עכ"ל, וכפי הנראה דרשו דמה שאמר **אבד ... שְׂאֵלָה** הוא תואר לגיהנם, כמ"ש באגדה דחלק ק"ח א' אין שאול אלא גיהנם שנאמר ישוּבו רשעים לשאולה ו- **אֶל-בְּנֵי** הוא כמו על בני, ר"ל על אדות בני, דאל"ף ועי"ן מתחלפין, וכמו אל שאול ואל בית הדמים (ש"ב כ"א ב') שהם ממוצא אחד, ולפי זה י"ל שחשב יעקב דהא דאינו מקבל תנחומין אינו מפני שיוסף חי אלא מפני שהוא מיצר ודואג תמיד מפני הסימן הזה. וכוזה יתבאר היטב לשון הפסוק (**בר' וישב לז, לד - לה**) **וַיַּתְּאָבֵל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחְמוֹ**, ומשמע מהמשך הלשון שאחרי שהתאבל ימים רבים אז קמו לנחמו, וקשה למה התמהמהו לנחמו עד אחר ימים רבים, והלא מנהג המנחמים לבא מיד אחר מאורעת האבל, וגם הלשון **וַיִּקְמוּ** אינו מתבאר ברחבה, מהו **וַיִּקְמוּ**, והול"ל וינחמו אותו וכו'. אך לפי מש"כ י"ל דבאמת מיד אחר המאורע לא מצאו בניו ומשפחתו דברים במה לנחמו, כי ראו כי אמנם גדול השבר מאד, ואין מתראין לאדם בשעת קלקלתו, אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיי' נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא, והיינו מהא גופא שעדיין מתאבל הוא ואינו מקבל תנחומין, ואלמלי מת הרי כבר הגיע זמן שכחה על המת. והשיב להם הוא, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא מיצר ודואג על זה תמיד, וכמבואר. וכוזה יתבאר הענינים והמשך לשון הכתובים על נכון, ודו"ק:

בבלי ברכות נח,ב ... אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חברו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שלשים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שלשים עשר חדש, שנאמר (תהלים

לא,ג) וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב הָיִיתִי כְּכֵלִי אֶבֶד:
ע"פ **תורה תמימה הערה כה)**

וַיִּקְמוּ – תרסא, בתפקיד שיעור ומלת **יָמָיו** משמעה י"ב חדש שחזקה על המת להשתכח מן הלב ואחרת הוא חי. **כָּל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד ... כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, ... אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיי' נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא,

וַיִּקְמוּ – תרסא, בתפקיד מחיצה, בעל בחינה נעלה, שמירה מפני מחיצת גיהנם. ...
וַיֹּאמֶר – זק-גדול בתפקיד שלוש אמירות ו/או מחשבות: (ט - א) שכתב **רש"י** בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, **אמר** יעקב, סימן זה הי'

מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, ... (ט - ב, ג) **והשיב להם הוא**, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא (ט - ב) **מיצר** (ט - א) **ודואג** על זה תמיד,

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמדנו (ט"ו) כי במצואת האמנותי - תהלים קי"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: **מצאתי התשעורת: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגבילו: מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי; **הדגא = מצרף**; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא = סדקא** - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** - קב"ש ששניה לוגיו, תור לרבות, מכל מקום; **הדגא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** - קבוצה שממעיטם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, I; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונה רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.7 בראשית וישב לו,א (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,מג: אלוף מגדיאל אלוף עירם **אלהו אלוף אדום למשבתם בארץ אחרתם הוא עשו אבי אדום: פ**
בראשית וישב לו,זא: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
בראשית וישב לו,ב:

אלהו תלדות יעקב יוסף בן-שבע עשרה שנה היתה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלחה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

נברר משהו ממה שלמד הפסוק (**בר' וישב לו,א**) **וישב יעקב** וגו' וקשרו ל- (**בר' וישב לו,ב**) **אלהו**.

המלה אלה נדרשת כפוסלת את המוזכרים לפניה. כגון ב- (**מדרש ילמדנו** (מאן) **ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א**) ילמדנו. **אלהו תלדות יעקב יוסף**, א"ר אבהו כל מקום שני **אלה**, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים, **אלהו תלדות יעקב**, פסל לאלופי עשו. ואילו - (**שמות רבה** (וילנא) **פרשת משפטים פרשה ג**), למד לפסול את אלופי עשו מכתוב חסר וזה לשונו ... ולכן (**בר' תול' כה,ט**) **תולדת יצחק** חסר (אות ו'ו שניה) להוציא יעקב מכלל הרשעים, כיוצא בו (**בר' וישב לו,ב**) **אלהו תלדות יעקב** (חסר אות ו'ו ראשונה) פסל לאלופי עשו.

אפשר שמהסמיכות (**בר' וישב לו,א**) **בארץ כנען** (**בר' וישב לו,ב**) **אלהו** בא גם לפסול את יושבי כנען שע"פ (**ת"ר"ש** [יז] **לקח טוב**) (**דב' וא** **יג,א**) [[עבדו האדמה, נטעו, חצבו ובנו כדי שבני ישראל יירשו אותם.

לכן טעם מונח לגרמיה (=מונח פסק) ב- (**בר' וישב לו,ב**) **אלהו** אמור ללמד משהו אחר.

כתב ה- (**אלשיך**) [**בר' וישב לו,א**] **וישב יעקב**. הנה פסוק זה יראה בלתי מקושר לא למעלה (טט: לכתוב לפניו) ולא למטה (טט: לכתוב אחריו). והנה אמרו רבותינו ז"ל (**בראשית רבה** **פד,ג**) בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא וכו'. הנה שקשרו הכתוב אל מה ש(כתוב)אחריו. עכשו נסביר חלק מפסוק (לו,א) ע"פ (**כלי יקר**) תוך שילוב תבנית הטעמים בפירושו.

(**בר' וישב לו,א**) **וישב יעקב** - מונח זקף-קטן, זקף-קטן כשני לימודים, מונח עשוי להוסיף לימוד של מצב ביניים.

פי' (**כלי יקר**) לימוד (א) ... שמאשים את יעקב על שביקש לישב בעולם הזה ישיבה של קבע להיות כתושב בעולם הזה במקום מגורי אביו, כי אביו לא כן עשה אלא היה בעולם הזה כגר וכאורח נטה ללון, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא (**בר' תול' כ,ג**) **גור בארץ הזאת** ... אף-על-פי שיצחק כמו אברהם היו תושבי ארץ כנען כי שלהם היא מן הדין (**בר' ח"ש כג,ד**) **גר-ותושב אנכי עמכם**

לימוד (ב) דבר אחר, שכבר נאמר לאברהם (**בר' לך טו,יג**) **ויאמר לאברהם ילע תלע פייגרו ויהנה זרעך בארץ לא לךם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה**; וגם יעקב יש לו חלק בפריעת חוב זה והוא ביקש ישיבה של שלוה במקום מגורי אביו ... בארץ כנען, ורצה לקבל חלק במתנת הארץ, ולא רצה לשלם חוב כי גר יהיה זרעך, על כן קפצה עליו רוגזו של יוסף לכך נאמר **בארץ כנען**, ואילו לא בטלה מיעקב ישיבה של מנוחה לא היו ימים אלו עולים לו למספר ארבע מאות שנה והיה מתאחר הקץ בהכרח:

מכך מגיעים להסבר הקשר בין פסוק (לו,א) ו-(לו,ב)

(**בר' וישב לו,ב**) **אלהו תלדות יעקב** - מונח לגרמיה (=מונח פסק) מונח רביע, יש כאן שתי קריאות. (א) קריאה עם פסק **אלהו** - מונח לגרמיה (=מונח פסק), טעם פסק של המונח לגרמיה מפסיק את שתי כוונות יעקב (א) ישיבה של שלווה בעולם הזה (ב) ישיבה כגר **בארץ כנען** ובכך לקיים את גזרת ברית בין הבתרים בלי השעבוד והענוי. אובחן שבאחד מתפקידי טעם פסק, רעיון הכתוב משמאלו עובר לימין הפסק ונדרש בו דבר נוסף. כאן הרעיון הוא התולדות של "רוגזו של יוסף" שקופץ על כוונות יעקב שבפסוק (לו,א) ומשבשם. (כאן כביכול קופץ מעל הפסק)

(ב) קריאה ללא פסק כ- (**מדרש ילמדנו**) ד"א **אלה תלדות יעקב יוסף**, כל תולדות הללו (בני יעקב) לא באו אלא בזכותו של יוסף.

(**בר' וישב לו,ב**) **תלדות יעקב** - מונח רביע, לפחות ארבעה דברים משותפים ליעקב וליוסף, כגון הנדרש ב- (**מדרש ילמדנו** (מאן) **ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א**) ... א"ר שמואל לא היה צריך לומר אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מהו **תלדות יעקב יוסף**, כל מה שאירע לזה אירע לזה. (טט: א) מה יעקב נולד מהול, אף יוסף נולד מהול. (טט: ב) מה יעקב היתה אמו עקרה, אף יוסף היתה אמו עקרה. (טט: ג) מה זה נתקשה אמו בשעת הלידה, אף יוסף נתקשה אמו בשעת הלידה. (טט: ד) מה זה אמו ילדה שנים, אף זה כן. (טט: ה) מה זה אחיו שונא אותו, אף זה כן. (טט: ו) זה רועה, וזה רועה. (טט: ז) זה נשטן, וזה נשטן. (טט: ח) זה נגנב, וזה נגנב. (טט: ט) זה נתברך בעשר ברכות, וזה נתברך בעשר ברכות. (טט: י) זה יצא חוצה לארץ, וזה יצא חוצה לארץ. (טט: יא) וכן כל (דף צ"ט, ע"ב) המאורעות שארעו ליעקב ארעו ליוסף. **היו אלה תלדות יעקב יוסף**. רבה פ"ד, ילמדנו.

וכגון הנדרש ב- (**בראשית רבה** (וילנא) **פרשת וישב פרשה פד,ו**) א"ר שמואל בר נחמן **אלהו תלדות יעקב יוסף** לא היה צריך קרא למימר כן אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מה ת"ל יוסף אלא שכל מה שאירע לזה אירע לזה, (טט: א) מה זה נולד מהול אף זה נולד מהול, (טט: ב) מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה, (טט: ג) מה זה אמו ילדה שנים אף זה אמו ילדה שנים, (טט: ד) מה זה בכור אף זה בכור, (טט: ה) מה זה נתקשה אמו בלידה אף זה נתקשה אמו בשעת לידה, (טט: ו) מה זה אחיו שונא אותו אף זה אחיו שונאים אותו, (טט: ז) מה זה אחיו בקש להרגו אף זה בקשו אחיו להרגו, (טט: ח) מה זה רועה אף זה רועה, (טט: ט) זה נשטן וזה נשטן, (טט: י) זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים, (טט: יא) זה נתברך בעושר וזה נתברך בעושר, (טט: יב) זה יצא לחוצה לארץ וזה יצא לחוצה לארץ, (טט: יג) זה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ, (טט: יד) זה חלם חלום וזה חלם חלום, (טט: טו) זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו, (טט: טז) זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, (טט: יז) זה כלה את הרעב וזה כלה את הרעב, (טט: יח) זה משביע וזה משביע, (טט: יט) זה מצוה וזה מצוה, (טט: כ) זה מת במצרים וזה מת במצרים, (טט: כא) זה נחנט וזה נחנט, (טט: כב) זה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו.

וכגון הנדרש ב- (**מדרש תנחומא** (בובר) **פרשת וישב** [ה]) ד"א **אלהו תלדות יעקב יוסף**, (טט: א) שהיו פני יוסף דומין ליעקב, מנין, שכן הוא (**בר' וישב לו,ב**) **וישראל אהב את-יוסף** [מפלי-בניו ביי-בדומנים הוא לו, והרי בנימין קטן ממנו והוא אומר בן זקונים, אלא שהיה איקונין דומה לו **היו אלה תלדות יעקב יוסף**]. (טט: ב) מה יעקב העמיד שבטים, אף יוסף העמיד שבטים, שנאמר (**בר' ויחי מח,ה**) **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהודה**; (טט: ג) ד"א מה יעקב נתכסה מאביו כ"ב שנה, כך יוסף נתכסה מאביו כ"ב שנה, הדרשה על הפסוק ורוב הדרשה על מונח רביע עוסקות בדברים עתידיים, כעין אין מוקדם ומאוחר בתורה בין פרשות שונות.

ב"ה טוב טעם ודעת מלמדנו (טור"ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: **מצות הששענות**: אנתן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מנח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

בראשית וישלח לו, מג: אלוף מגדיאל אלוף עיגם
בראשית וישב לו, זא: ונשב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
בראשית וישב לו, זב:

אלהו תלדות יעקב בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן ותוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

(רש"י ישן) (דבר אחר **ונשב יעקב** הפשטני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה **(בר' וישב לו, זב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף**, דכתיב **(עובדי אמת)** **ונהה בית-יעקב אש ובית יוסף להנהה ובית עשו לקש**, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם):

יעקב אבינו ראה בפועל בקימת אלוף עשו ובנבואה שיציקו לישראל, ושהקב"ה יכתיבם למשה רבנו שיכתבם בתורה בסוף פרשת וישלח. ואז יפתח בפרשת וישב ב-**(בר' וישב לו, זא)** **ונשב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען**: וברישיא של הפסוק שאחריו **(בר' וישב לו, זב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף** נבואה המלמדת שיוסף יהיה כעין גואל ראשון ודוגמא לגואלים אחרים. ובעז"ה עוד נזכה לקיום הנבואה **(עובדי אמת)** **ונהה בית-יעקב אש ובית יוסף להנהה ובית עשו לקש**, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.

תבנית הטעמים של **(בר' וישב לו, זב)** **יוסף בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן**, מיוחדת מאד באשר אחרי "גרשיים מהפך פשטא" נמצא טעם קדמא. אם נשים את התבנית "מהפך פשטא" כמאמר מוסגר, מתקבלת תבנית גרשיים ... קדמא, כאילו כתוב **יוסף הנה רעה את-אחיו** – אז תבנית הטעמים היא גרשיים קדמא מהפך פשטא בתפקיד של ענין שהתחיל מושהה ויתחיל שוב.

ע"פ **(התורה"מ (המלבי"ם))** יעקב התיישב בקביעות בארץ (א) מצד שהיא ארץ מגורי אביו והיה אצלו כארצו ומולדתו ובית אביו, (ב) מצד שהיא ארץ כנען, המוכנת לקדושה ולהשגחת ה'.

כאן **ארעה ההשהיה** מצד גורת בין הבתרים, המשך **(התורה"מ)** ולכן סבב מסבב הסכות הספור שיבא בפרשה שעיי"כ נתגלגל שירדו למצרים: האם גורת בין הבתרים התקיימה במלואה במצרים? התורה שבעל-פה עונה שיציאת מצרים בשעה שארעה מנעה כליון עם ישראל, לכן נותר זמן מקיום מלוא הגזרה (ישבו 210 שנים נותר עוד 190 שנה), וזמן זה מתבטא בגלויות שונות שעם ישראל עובר. במהרה בימינו תבוא הגאולה השלמה ותחזור ההתישבות בא"י ולא תעקר עוד.

יעקב אבינו התישב, ע"י מה שארע כאשר **יוסף בן-שבע עשרה שנה** ההתישבות הושהה ואח"כ חודשה ושוב הושהה פעמיים ועדיין צריך להתקיים **(עובדי אמת)** **ונהה בית-יעקב אש ובית יוסף להנהה ובית עשו לקש**, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.

ועוד לימוד העשוי להתקבל מתבנית הטעמים של **יוסף הנה** – היא גרשיים קדמא, בתפקיד, דבר מאוחר שהקדים. פ"י **(כלי יקר)** ומה שאמר קפצה עליו רוגזו של יוסף. מהו לשון קפצה, היה לו לומר בא לידו ענינו של יוסף, ומהו לשון רוגזו, **ולמה יחס הרוגז ליוסף**. והקרוב אלי לומר בזה שרוגזו של יוסף היינו חטאו של יוסף, אשר בו הרגיזו לאלהים במה שהביא דבתם רעה על אחיו, איך שקוראין לאחיהם עבדים, עד שהיה הדין נתון שלעבד נמכר יוסף, ואם כן אף אם לא היה יעקב מבקש לישב בשלוה מכל מקום היה עונש זה ראוי לבוא על יוסף, וזלש **יוסף בן-שבע עשרה שנה** היה ולא היה בר עונשין עדיין בבית דין שלמעלה, ולפי שנתחברו לרוגזו וחטאו של יוסף גם מה שביקש יעקב לישב בשלוה, על כן מיהר ה' ועשה ליוסף בר עונשין קודם זמנו, וזהו לשון קפצה עליו, כי כל קפיצה מורה על דבר שראוי לבוא על כל פנים **וממהר לבוא קודם זמנו**, כך חפץ ה' להביא עונש על יוסף קודם זמנו כדי לבטל ישיבתו של יעקב, והוא וזה גרמה, כי עונש של יוסף לבד לא יספיק כי לא היה בר עונשין, וישיבתו של יעקב לבד גם כן לא יספיק להביא בעבור זה עונש על יוסף שלא חטא:

בראשית וישב לו, זג: וישאל אתב את-יוסף מכל-בניו כי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:
(בר' וישב לו, זג) וישאל – רביע כארבעה דברים כמשולב במדרשיים הבאים:

(בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ח) (בר' וישב לו, זג) וישאל אתב את-יוסף, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, (ט: ג) (האהבה גרמה ל-) **ועשה לו כתנת פסים**, **[מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת וישב פרק זג]** לעולם אל ישנה אדם [בנון] בין בניו, שבשביל כתנת פסים שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: (ט: ד) **[מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב יט]** ד"א **(ש"ש ח, ג)** **כי-ענה כמנת אהבה**, אהבה שאהב יעקב ליוסף, שנאמר **(בר' וישב לו, זג) וישאל אתב את-יוסף**, **(ש"ש ח, ג) קשה כשאל קנאה** שקנאו בו אחיו, ומה תעשה אהבה בצד קנאה, ומי גרם ליוסף לבוא לידי שנאה, שהאהבה שאהב אותו אביו יותר מדאי.

בראשית וישב מ, ט: ז: [ט] ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה-גפן לפני:

בחלומי – זקא-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים, (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל **זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב** (בסוגריים פ"י **זהר בהיר (זה"ב)**, **הרב די"מ אייכנשטיין, אוצר החכמה (בר' וישב מ, ה) ונתחלמו חלום שנייהם איש חלמו פלילה אחד איש כפתרון חלמו** וגו' ת"ח דהא אתמר דכל חלמין אזלין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פישרא טבא ולהאי פישרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטרין (זה"ב: בשביל שידע על עיקר ושרשו שלו על מה מרמו בעליונים, עיי"כ פתר חלום שר המשקים שבשרושו טוב, ושל שר המשקים ששרשו הרע).

נזכיר מה שכתבנו לעיל **(בר' וישב מ, ה) ונתחלמו** – (ג) **טרסא**, בתפקיד שעור ע"פ **[זוהר פר' וישב קצא, ב] [זהר בהיר (זה"ב)] הרב די"מ אייכנשטיין** ופ"י זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות. (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דז"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ר) כי במצותך האמתי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה בעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **מצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: **מונה** - רבוי; **מהך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דהךא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקאא** = טרףא - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דהךא תביר טפקא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנעין מסוים; **מקח** - כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, I; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונה רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישי: **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הגנת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פור** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

רש"י בבלי חולין צב,א] ובג"פ - ישראל נמשלו לגפן דכתיב (תה' פט) גפן ממצרים תסיע תגרוש גוים ותטענה: שרי גאים - עשירים

וקרובים למלכות. אלו ג' שרי גוים - מלאכים. עלתה נצה - אין חשוב נץ כל כך כשריגים שהם ענפים קשים. אלו פרחי כהונה - המשרתים במקדש. במתנות - שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. אלו הבכורים - שהכניסן לארץ טובה ומלאה פירות ומביאין ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם. הגיע זמנן - לצאת מכאן ולפרות ולרבות. עלתה נצה - עלתה זמן הנצה להזות דם נצחן של מצרים. ג' כוסות - בספור החלום וכוס פרעה וגו'. בימי פרעה נכה - שהחריבה נבוכד נצר דכתיב (ירמיהו מו) לבא נבוכד נצר מלך בבל וגו'. אומה זו - ישראל. נמשלה כגפן - גפן ממצרים תסיע. זמורות שבה אלו בעלי תים - דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן כך בעלי תים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפורים ממנו למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם. עליו - שבגפן סובלין הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים. קנוקנות - וידייל"ש דלא חזו למידי.

דף על הדף חולין צב,א

בירושלמי (פ"ו דברכות ה"א) איתא: העולם כולו ומלאו עשוי ככרם ע"כ. וציין הגר"י ענגיל זצ"ל בגליוני הש"ס שם לדברי הגמ' כאן דהם כיו"ב הירושלמי, וכותב שם: וגוף כוונת הירושלמי העולם עשוי ככרם ומהו פדיונו ברכה, העולם הוא ככרם שהוא קודש, כי לד' הארץ ומלאה והוא כהקדש ואסור בהנאה, והברכה היא כמו פדיון ההקדש, והוא כדרש הבבלי (ברכות לה ע"א) קודש הלולים חלולים דכתי' בכרם רבעי הוא קודש, ורומז להעולם דהוא כרם קודש, ודרש הלולים חלולים תרת' איתניהו היינו דההליל והברכה היא חילול ופדיון הקדושה ודו"ק ע"כ.

חידושי הריטב"א מסכת חולין צב,א מפנה אל בבלי ברכות לד,ב

תנו רבנן: קידה - על אפים, שנאמר: ותקד בת - שבע אפים ארץ, כריעה - על ברכים, שנאמר: מכרע על ברכיו, השתחואה - זו פשוט ידים ורגלים, שנאמר: הבוא נבוא אני ואמך ואחיק להשתחות לך ארצה. אמר רב חייה בריה דרב הונא: חזינא להו לאביי ורבא דמצלו אצלויי.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת וישב פרק מ,יא

(יא) וכוס פרעה בידי. ד' כוסות אמורים בפרשה, וכנגדן קבעו חכמים ד' כוסות של ליל פסח: ד"א כנגד ד' גאולות, ד' מלכיות. ר' יהושע בן לוי אמר כנגד ד' כוסות התרעלה שהקב"ה משקה את עובדי כוכבים, קח את כוס היין החמה (ירמיהו כה טו), כוס זהב בבל ביד ה' (שם נא ז), כי כוס ביד ה' וגו' (תהלים עה ט), ימטר על רשעים פחים וגו' מנת כוסם (שם יא ו), וכנגדן ארבע כוסות של ישועות, ה' מנת חלקי וכוסי (שם טז ה), דשנת בשמן ראשי כוסי רוייה (שם כג ה) כוס ישועות אשא (שם קטז יג), ישועות תרי, הא ד' כוסות של ישועות, אחת לימות המשית, ואחת לגוג ומגוג, אמר לו אתה בשרתני בשורות טובות, אף אני מבשרך בשורה טובה, שנאמר ויאמר לו יוסף זה פתרונו בעוד שלשת ימים:

תורה תמימה בראשית מ

(יא) וכוס פרעה בידי - אמר רבא, שלשה כוסות האמורים במצרים למה^ז, אחת ששתה בימי משה ואחת ששתה בימי פרעה נכה, ואחת שעתידה לשותות עם כל העובדי כוכבים^ח [שם שם]:

וכוס פרעה בידי - הני ארבע כוסות של פסח כנגד מי, א"ר יהושע בן לוי, כנגד ארבע כוסות של פרעה, וכוס פרעה בידי, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה בידו^י [ירושלמי פסחים פ"י ה"א]:

תורה תמימה הערה ז ר"ל בחלום שר המשקים, אבל בכל הפרשה כתיב חמש פעמים, ועיין בדרשה הבאה:

תורה תמימה הערה ח זמן פרעה נכה הוא בימי נבוכדנצר שהחריבה, דכתיב (ירמיהו מ"ו) לבוא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים:

תורה תמימה הערה ו הנה בכל הפרשה נזכרים חמש פעמים כוס, ד' אלה דחשיב, ופעם חמישית בפסוק כ"א, ויתן הכוס על כף פרעה, וצ"ל דלא חשיב אחד משום דצריך לגופו, אך צ"ע דלפי"ז לא הו"ל לחשוב וכוס פרעה בידי, שהוא ראשון. וע' רש"י פסחים ק"ה א' כתב וז"ל, ארבע כוסות, שלש כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וכו', ורביעי, ברכת המזון עכ"ל, וצ"ע דזה לא כמפרש בירושלמי כאן, דחשיב כנגד ד' פעמים דכתיב כוס, וי"ל בדעתו דא"צ לחשוב רק אלה שבפסוק החלום, וא"כ זה שבפסוק כ"א א"צ לחשוב כלל, וראי' לזה מחולין צ"ב א' [מובא בדרשא הקודמת] שלשה כוסות האמורים במצרים וכו', הרי דשיטת הבבלי לחשוב רק ג', ולכן תפס כהבבלי, וכתב שלשה כנגד ג' כוסות ורביעי ברהמ"ז, ודו"ק:

תורה תמימה בראשית מ

(טז) כי טוב פתר - מנא ידע, א"ר אלעזר, מלמד שכל אחד הראוהו חלמו ופתרון חלמו של חבירו^ז] [ברכות נ"ה ב']:

סלי חרי - מכאן רמז לחרי שהם חררות גדולות^ח] [ירושלמי ביצה פ"ב ה"ו]:

(כ) יום הולדת וגו' - [מכאן דיום הלידה הוא יום גנוסיא של מלכים^ט] [ירושלמי ע"ו פ"א ה"ב]:

תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ז

ז) המפרשים תמהו מנ"ל להגמרא שידע לתכליתו דפריך מנא ידע, ודילמא הכונה רק ששמע כי טוב פתר ולא שידע באמת, אבל באור הענין הוא דמדייק מדלא כתיב כפשטי' וישמע, ולכן דריש וירא מלשון ולבי ראה הרבה חכמה (קהלת א') שענינו ולבי הבין, ולכן פריך מנא ידע והבין. וע' מש"כ בפ' תרומה בפ' את המשכן כמשפטו בבאור הלשון כמשפט הראשון שבפסוק י"ג כאן: תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ח

ח) איירי לענין המבואר בסוגיא שהיו מן החכמים שהתירו לאפות ביום טוב עוגות חרי אף כי גדולות ועבות הן ולא חששו לאוסרן משום טרחת יום טוב, כיון שנהנה מפת כזה יותר או מטעם שיש בזה כבוד יום טוב, וחקרו בשם חרי מה הוא, ואמרו כי חרי הם עוגות גדולות ועבות, והביאו סמך ראי' לזה ממה שאמר שר האופים והנה סלי חרי על ראשי [להגיעם למלכות], ובודאי היו נותנים למלך עוגות גדולות שהן מכובדות. וע"ע לפנינו בפ' נצבים בפסוק מה חרי האף הגדול:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ט

ט) נ"מ בזה שאסור לישא ולתן עמהם באותן הימים שמה ילך ויודה לעבודת כוכבים. והנה במשנה איתא, אלו הן אידיהן של עובדי כוכבים, יום גנוסיא של מלכים ויום הולדה, ומפרש בבבלי דיום גנוסיא אינו יום הולדה אלא הוא יום עלות המלך על כסא מלכותו, ויום הולדה הוא הג לעצמו, אבל הירושלמי מפרש דיום הולדה הוא יום גנוסיא. ורש"י בפ' זה תפס כירושלמי דיום גנוסיא הוא יום הולדה, וצ"ע שלא תפס כהבבלי, וגם צ"ע בטעם הירושלמי שלא פירש יום עלית המלך למלוכה לחג בפני עצמו. ואפשר לומר דהבבלי איירי בקסרי רומי, שעליהם אמרו בגמרא (ע"ז י' א') דלא מוקמי מלך בן מלך, אלא בכל פעם מעמידים מלך חדש, א"כ בדדהו כל מלך חוגג שתי פעמים יום חגו, יום הולדה ויום עלותו למלכות, היינו יום גנוסיא, אבל בשאר המלכים שהמלוכה באה להם משעת ההולדה רק אינו מושל עד מיתת אביו, אינם חוגגים יום המלוכה, וכמו דקיי"ל במלכי ישראל אין מושחין מלך בן מלך ג"כ מהאי טעמא דמשעה שנולד הוא משוח ועומד. והנה ידוע דשם פרעה ממלכי מצרים אינו שם העצם של המלך, אלא שם המשפחה, וא"כ היו מורישין המלוכה לבניהם, ואצליהם לא ה' יום עלותם למלוכה לחג בפ"ע והוי יום גנוסיא דידהו רק יום הולדה, ולכן פירש"י כאן יום גנוסיא – יום הלידה, ובמלכים כאלה איירי הירושלמי דמביא ראי' מפסוק זה, ודו"ק:

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדינת ארץ ישראל – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – א' התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אנתון, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שחלקו, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.9 **בראשית וישב לו, א (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)**

בראשית וישב לו, ד: וַיִּרְצֵא אֶחָיו כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

[תו"ש בהערה ל"א] בני השפחות וראובן אהבוהו, או לא שנאו אותו. ע"פ **[זהר חדש כט]** הה"ד **(בר' וישב לו, א)** ומקצה אָחָיו לַקָּח חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים וַיַּצַּגֵם לִפְנֵי פַרְעֹה: מאן אינון חמשה אינון דלא סני ליה הה"ד **(בר' וישב לו, א)** וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי בְלָמָה וְאֶת־בְּנֵי זֵלְפָה וְנָשֵׁי אָבִיו, אמר כדאי אתון זכאין למקים בהאי פרצה דפרצות אחיכון.

ע"פ **[זהר חדש כט]** חמישה אחים לא שנאוהו, וללא בנימין ויוסף נשאר חמישה אחים שנאוהו ואפשר שלזה רומזת תבנית הטעמים של המלים **וַיִּרְצֵא אֶחָיו** – מונח רביע בתפקיד חמשה.

[ב"ר] חולק לגמרי על **[זהר חדש]** ו-**[ספרי]** חולק על בן הגבירה בלבד. **[בראשית רבה וישב לו, ד]** ראובן לוי בנימין שמעון יששכר, שלא כפל שמותם בברכת משה בפר' זאת הברכה. **[ספרי דברים וזאת הברכה שנה]** זבולון, דן, נפתלי, אשר, גד.

לפי כך המלים **וַיִּרְצֵא אֶחָיו** מלמדות על האחים שנאו את יוסף, ואילו טעמי המקרא ע"פ **[זהר חדש כט]** ו-**[ספרי]** מרמזים לאחים שלא שנאוהו. או מרמזים שמספר השונאים היה חמישה.

וַיִּרְצֵא אֶחָיו – מונח רביע בתפקיד לפחות ארבע סיבות לקנאה ולשנאה. (א) **[תו"ש כט, ל]** **(בר' וישב לו, א)** הֲלֹה רָעָה אֶת-אֶחָיו – היה לומד הלכה בבית המדרש מפי יעקב והולך ומלמדה לאחיו (מדרש שה"ש זוטא א. טו. ד.) (מדרש ילמדנו), ואילו האחים רעו בשדה וכנראה שחלקם לא אהבו שהוא מלמד לגדולים ממנו.

(ב) **(בר' וישב לו, א)** **וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי בְלָמָה וְאֶת־בְּנֵי זֵלְפָה וְנָשֵׁי אָבִיו** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב לו, כ.) ובאותו זמן **[תו"ש לג]** עושה מעשה נערות ממשמש בעיניו מתלה בעקיבו ומתקן בשערו (ב"ר פפ"ד) ו-**[תו"ש הערה לג]** הולך בגיאות וד"א ננער עליהם על בני השפחות ואילו ע"פ מדרש הגדול בני השפחות היו מחבבים אותו.

(ג) **(בר' וישב לו, א)** **וַיִּבְרָא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה** וכו' ש"ד, ג"ע, איבר מן החי, בני גבירות מבזים בני השפחות ויעקב לא הוכיחו על הדברים של התנשאות, מעשה נערות, לשון הרע. ופי' **[תולדות יצחק]** שהאחים סברו שיעקב מאמין הדבה, **וחשבו שבעבור הדבה היה אוהב לו**, וכן מסקנת **[אלשיך]** ועוד שחשבו שיוסף חושב עצמו לצדיק בעיניו.

(ד) דמיון במראה והארת פנים ליעקב ליצחק ולאברהם כנראה יותר מן האחים **(בר' וישב לו, א)** **כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ** **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקונא חדא להו הוא דכתיב **(לו, א)** **אֵלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף**

(ה) **(בר' וישב לו, א)** **וְעֵשָׂה לוֹ כְּתֵנֶת פְּסִים:** האהבה המיוחדת ועשיית כתונת הפסים ויש המלמד שהיתה בגד אדם הראשון, כל הסיבות הביאו את האחים הגדולים מיוסף לקנאה ושנאה, אלא שכפי שמוסבר להלן זה היה לטובה.

עיון ב- **(בר' וישב לו, ד)** **כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו**

(בר' וישב לו, ד) **כִּי-אֵתּוֹ** – מקף כבורר בין סיבות ליתור מלת "אתו" כי היה יכול לכתוב "כי אהבו אביהם"

יתור באופן (א) כפי שחשבו האחים שיעקב מקבל דבה עליהם; יתור באופן (ב) מחשבת ה' שבאמצעות יוסף תהיה גאולה ליעקב ובניו. **[אלשיך]** **(בר' וישב לו, א)** **וַיִּשְׂרָאֵל אָהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל-בְּנָיו**, והוא בשום לב אל טעם **רביע** שעל **ישראל**, לומר הלא הקלנו אשמת יוסף, ואם תאמר נא מה איש על אביהם. על כן אמר כמגביה קול ואומר, **וַיִּשְׂרָאֵל** שהיית בא להאשים, אל תעשה כן, כי על כן לא יעקב קראתיו כאן כי אם ישראל, כלומר ביושר לב היה מה שאהב את יוסף, לא על קבלו הדבה חלילה רק על **(לו, א)** **כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ**, בן שני זקונים, אחד כמשמעו שנית שקנה חכמה.

(לו, א) **כִּי־בִן־זִקְנִים** – מקף כבורר בין משמעויות מלת זקונים. לימוד (א) כמשמעו שנולד ליעקב כאשר כבר היה זקן. י"א הבנים שנולדו בהרן נולדו כאשר יעקב כבר היה זקן ובנימין נולד כשמונה אחרי יוסף. לימוד (ב) שקנה חכמה. אפשר שזאת הכוונה של התורה וזה נתמך בהסבר לתבנית הטעמים של **(לו, א)** **כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא** – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. מרחיב על קנין חכמה של יוסף דברים נוספים **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקונא חדא להו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ובכ"י פ' הרוקח **זִקְנִים** זקנים כתיב מה שנתבונן (יעקב) מזקנים מסר לו.

[בעל הטורים] **(לו, א)** **כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא** – ס"ת אמון שמסר לו סתרי תורה שנאמר בה **(משלי ח, ל)** **וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שֹׁשְׁעִים:** **[בראשית רבה (וילנא) וישב פד ח]** **(בר' וישב לו, א)** **וַיִּשְׂרָאֵל אָהָב אֶת־יוֹסֵף**, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, **[תו"ש הערה מא]** בתנחומא וישב לו, ר' ישמעאל אמר לכך נקרא **בִּן־זִקְנִים** על שם ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו בן זקנתו של אביו ומפרש הר"ל בפרד"א שם שעתיד לכלכל שיבתך ו-**בִּן־זִקְנִים** שיכלכלו לזקנתו המלשון הפרד"א משמע דטעם חביבתו מפני שראה שעתיד לשלוט וכן מבואר בפ' התוס' הדר זקנים שראה יעקב ברוח הקודש שעתיד יוסף להיות מלך (תנחומא וישב לו) ובמדרש משלי (ה"ב) א, יג (כג.) כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל, זו מכירתו של יוסף שיהיה בן יקר לאביו שנאמר **(לו, א)** **כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ** נמצא מחיה לפנייהם דכתיב כי למחיה שלחני אלהים לפניכם כי ... ובכתי"ר ר' אפרים ע"ה זקנים כתיב לפי שגדלוהו שני זקנים יצחק ויעקב.

אפשר להוסיף על כך את הנדרש על **(בר' וישב לו, א)** **וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי בְלָמָה וְאֶת־בְּנֵי זֵלְפָה וְנָשֵׁי אָבִיו** ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב לו, כ.) וב-**[תו"ש הערה לב]** על **(לו, א)** **וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי בְלָמָה וְאֶת־בְּנֵי זֵלְפָה וְנָשֵׁי אָבִיו** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא השבטים היו בו ביוסף בכורתו של ראובן שנאמר (דה"א ה. א.) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף (שני שבטים מיוסף) מלכותו של יהודה שנא' ויוסף הוא השליט על הארץ. נבואתו של לוי (כנראה הכוונה למשה) ויהי כאשר פתר לנו כן היה, (בראשית מא) חכמתו של יששכר שנא' אין נבון וחכם כמוך ומפרש ע"ז אלה תולדות יעקב יוסף מפני שיוסף כלול מכל מעלות שאר אחיו.

כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, אחד מהם בתבנית הטעמים של **כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם** – גרשיים מהפך פשטא בתפקיד כעין יצא להקל. נביא כתוב הנדרש לעליית יוסף לגדולה והמתאים להסביר באמצעותו כי נעלות דרכי ההשגחה. **(תה' מו, ט)** **לְכֹרֶחַזוּ מִפְּעֻלַת ה'**, ש-הביא עלילה, שיאהב יעקב ליוסף **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** אחיו, ומכך חשבו עליו רעה ומכרוהו למצרים ומאת ה' היה הדבר לטובת יעקב ובניו. כנדרש ב-

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, ט"ט; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תפצית ההשערות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **תקא** – כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

מדורש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג] ד"א (ז,א), וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב. א"ר יהודה צריכין היו יעקב ובניו לירד למצרים מכופתין בקולרין, ולא עשה כן, אלא בעל המחשבות חשב היאך להורידן בכבוד, הביא עליה, שיאהב יעקב ליוסף **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** אחיו וימכרו אותו לישמעאלים, וירד למצרים, כדי שירד (יעקב) בעלילה. ואימתי הביא עליו עלילה, בעת שנתאש משעבוד מצרים ונתישבה דעתו, שני' **(ז,א), וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב,** (וחשב שע"י היותו גר בארץ כנען ולא אוכף שלטון יעבור את גזרת בין הבתרים בלי גלות) **[בבלי שבת פט,ב]** אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו דכתיב **(הושע יא,ד) בְּסַלְיֵי אֲדָם אֶמְשְׁכֶם בְּעֵבְרוֹת אֶהְיֶה וְאֶהְיֶה לָהֶם פְּמִרְיָי עַל יַד לְחִיָּתָם וְאֶסְוֶה אֹתָם אֶלְיוֹ אֹכְלֵי:** **[מדורש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קח] [ח] [תה' קט,ט], וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ.** אמר ר' יהודה בר נחמני בשם ר' שמעון בן לקיש ראוי היה יעקב לירד במצרים בשלשלאות של ברזל, ועשה הקדוש ברוך הו' כמה מנגנאות כדי להורידו בכבודו, לכך נאמר **(תה' קח,טו) וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ,** וכל כך למה **(תה' קח,טו) וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ,** אמר ר' פנחס הכהן [בר המא] משל לפרה שהיו מוכשין למשוך אותה למקולין שלה, ולא היתה נמשכת, מה עשו, משכו בנה תחלה, והיתה רצה אחוריו, כך קודם שבא יעקב למצרים כמה מנגנאות נעשו, שיעשו אחי יוסף כל אותן הדברים, כדי שירד יוסף למצרים, ואחרי כן ירד יעקב אחריו למצרים. ועליית יוסף למושל נדרשת ב- **[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פח,ג] ר' יודא בר סימון ורבי חנין בשם רבי יוחנן כתיב (תה' מו,ט) לְכֹרְסוּ מִפְּעֻלֹת הָ' וגו',** הקציף הקדוש ברוך הוא אדונים על עבדיהם ליתן גדולה לצדיקים, פרעה קצף על עבדיו ליתן גדולה ליוסף, שני הפסוקים הבאים מבטאים את ההשגחה הפרטית **(תהלים קח,טו) וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ פְּלִמְטָה־לְחֵם שָׁבֵר:** **(תהלים קח,טו) וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ פְּלִמְטָה־לְחֵם שָׁבֵר:** **(תהלים קח,טו) וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ פְּלִמְטָה־לְחֵם שָׁבֵר:**

(ז,א) מִכָּל־אֶחָיו – מקף כבורר בין אהבת יעקב ליוסף בלבד ובין אהבת יעקב לאחים אחרים. מלת "מכל" המחוברת במקף למלה הבאה ממעטת את ה"מכל" המלא מלמדת שלחלק מאחים אהבת יעקב הייתה שונה מאהבתו ליוסף כגון כמתבטא בברכת שמעון ולוי בפר' ויחי.

(ז,א) וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ – טפחא בתפקיד שנוי ורבוי **(תו"ש נב] (ז,א) וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** וקנאו אותו קנאה גדולה שני' **(ז,א) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אִלֹּהִים אֱלֹהֵי יַעֲקֹב** (פרקי דר"א פל"ח) טעם טפחא מרמז שהקנאה השתנתה לשנאה וב- **[תו"ש הערה סב] שבשנאה עברו על (וי' קד' ט,יז) לֹא־תִשְׁנֵא אֶת־אֶחָיו בְּלִבְךָ** והתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. **טט:** ואפשר שאם היו מקיימים את המשך הכתוב **(וי' קד' ט,יז) הֲכֵס תוֹכִים אֶת־עֲמִימֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלֶיךָ חָטָא:** היו מבררים דבריו ומעשיו, ואולי היו יורדים "לארץ לא להם" שלא מתוך שנאה ולא אח"כ עשרה הרוגי מלכות.

[מלב"ם] (בר' וישב ז,ד) וַיִּרְאוּ אֶחָיו. אבל אחיו דנו כזה כוונה אחרת כמו שיתבאר, וחשבו **כִּי־אִלֹּהִים אֱלֹהֵי יַעֲקֹב**, שבאמת אהבת אב לאחד מבניו בדרך געגועים אינה אהבה עצמית רק אהבה גשמיית, אבל הם חשבו שאוהבו אהבה עצמית, **(בר' וישב ז,ד) כִּי־אִלֹּהִים** – מקף ע"פ **[מלב"ם]** כבורר בין אהבת אב לאחד מבניו בדרך געגועים אינה אהבה עצמית רק אהבה גשמיית, אבל הם חשבו שאוהבו אהבה עצמית,

(המשך מלב"ם) ש"עז"א כִּי־אִלֹּהִים אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וכן באשר ראו כי אהב אותו מכלם וא"א שלא ימצא גם בהם ילד שעשועים, ולכן **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ,** והוא כי עד עתה (ט: אצל אברהם ויצחק) רק אחד מן הבנים היה הלב והסגולה ויתר הבנים היו קקליפות, וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשו מפני יעקב, ויצחק ויעקב ירשו ברכת אברהם הבכורה והברכה וירושת הארץ והדבוק האלהי, ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות וישלחם, ועשו בכבי ירש ברכת חרב וחר שיעיר ונדהה מנחלת ה', ובאשר לא ידעו השבטים **שעתה יתנוצץ הענין האלהי על מטה שלמה ושכלי שבטי יה יהיו לב וסגולה,** וראו שיעקב אהב רק את יוסף, חשבו שזה מפני שחושב שהוא הלב והסגולה ויתר בניו קקליפות, ... לכן חשבו לכלות קרן מכאוב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאות איש מרעהו רק למען לא יחלל שרי קדש ויתן לאחר יעקב וישראל לגדופים, **(ז,א) וְלֹא יִכְלֹו** (לסבול) **דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם:** ר"ל מה שהוא היה מדבר אליהם לשלום, כי השנאה הרגילה תתקרו עת ידבר האויב דברי שלום ורצוי כמ"ש מענה רך ישיב חמה, אבל השנאה שהיא ע"י קנאה וכ"ש ע"י שחושב כי הוא אורב לנפשו וכבודו ושהוא רשע למות, תגדל עוד ע"י דבורו לשלום כאלו בפה חנף ישחית רעהו ובפיו שלום ידבר ובקרו ישים ארבו: **[רש"י] (ז,א) וְלֹא יִכְלֹו דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם** – מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחד בפה ואחד בלב. **דְּבָרוֹ** – לדבר עמו. לפי [רש"י] האחים לא דברו עמו כדי שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב. **לפי [מלב"ם] (ז,א) וְלֹא יִכְלֹו דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם:** ר"ל מה שהוא היה מדבר אליהם לשלום, ... השנאה שהיא ע"י קנאה וכ"ש ע"י שחושב כי הוא אורב לנפשו וכבודו ושהוא רשע למות, תגדל עוד ע"י דבורו לשלום. אפשר כי פירוש זה נתמך בתבנית הטעמים של **(ז,א) וְלֹא יִכְלֹו** – (אתנח) מרכא טפחא, בתפקיד כעין דרשת סמוכים, שענין מסוים מהכתוב לפניו משפיע בכתוב זה. הכתוב לפניו **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** גורם לאחים לחשוב שהדיבור לשלום בא להפילם בפה ולכן אינם מעוניינים בדבריו אף-על-פי שכוונתו לְשָׁלֵם. **(ז,א) דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם** – מרכא מרבה, סלוק מגביל. לפי **[מלב"ם]** רבוי דברי יוסף בא רק להשיג שלום, וגם החלומות רמזו שרצון ה' הוא שיקבלו עליהם בשלום שבאמצעותו תבוא מחיתם ולא למשול עליהם.

בראשית וישב ז,ה – 1: **[ה] וַיִּחְלֹם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיִּסְפּוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא חֲלֹמוֹ הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:** **(ז,ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם** (סלוק) טפחא אתנח, כטעמי **(דב' וא' ו,ד) שְׁמַעוּ** וַיִּשְׁרָאֵל היינו יוסף מנבא מתוך קבלת עול מלכות שמים כנדרש ב- **ילקוט שמעוני תורה וישב רמז קמא] [ה] וַיִּחְלֹם יוֹסֵף חֲלֹמוֹ [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא חֲלֹמוֹ הַזֶּה.** אמר להם כך יהיו נביאים מוכיחים אתכם **שְׁמַעוּ־נָא** (זקא-גדול בתפקיד שתי נקודות המרמזות לשתי אותיות י"ד וקו המרמז לאות ו"ו, גי' י"ו מרמזת לשם הוי"ה) את אשר ה' אומר, אחת מהדרשות ב- **(ז,ד) לימדה שיוסף היה נביא.** ונביא חייב לומר נבואתו ולא לכבשה כדי להזהיר את העם. כאן יעקב ויוסף אמרו לאחים שמגזרת בין הבתרים עוד אין הארץ שלהם. האחים סברו שהארץ שלהם מכה הכיבוש בשכם והמלחמה שאח"כ כמרומז ב- **(בר' וישלח לה,ה) וַיִּסְעוּ וַיָּקִי חַמַּת אֱלֹהִים עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר סָבְבוּ־מִיָּמִינָם וְלֹא יָרְדּוּ אֶתְרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:**

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טו"ד) ל"ל כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, ש: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **הצעת ההשערות**: אנתן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; **דרגא** - מצרף: תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרזא - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקף-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדמות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.10 בראשית וישב לו,א (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,ח: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ יוֹסֵפוֹ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חַלְמֹתָיו וְעַל-דְּבָרָיו:

[רש"י (בר' וישב לו,ח): וְעַל-דְּבָרָיו] - על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם: נעייין מה הייתה דיבתם. פ' [רש"י (בר' וישב לו,ג) אֶת-דְּבַרְתֶּם רָעָה] - כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה² היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות.¹

[שפת"ח ל] ... ר"ל שהביא הדברים כהוייתן בפני אביו כאשר ראה, ולא היה אומר דבר מה שלא ראה, **[שפת"ח מ]** אף על פי דבוקא סתם כתיב את אחיו, יש לומר דכיון שיוסף היה מקרא את בני השפחות, ואם היו רשעים בעיניו אף היה מקרבן, ועוד שהוא היה אהב שלהן בודאי לא היה הדבא עליהן: **[שפת"ח נ]** וקשה דהיאך יתכן לומר שבני יעקב יהיו חשודין על העריות, ואי חס ושלום אמת הוא למה נענש יוסף על זה, ויש לומר דודאי לא היו חשודין על זה, אלא שיוסף היה טועה בדבר, לכך נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה שחשדן על אבר מן החי שהיה רואה אותן שאכלו מבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת דמותה לאכלה (תורת משה (הת"ם סופר) לישאל ואסורה לב"נ), דכיון שנשחטה שחיטה מתירה, והוא סבר שכל זמן שמפרכסת עדיין הוא אבר מן החי (ואסורה לב"נ ויוסף סבר כיעקב שיש להם דין ב"נ), או שהיה רואה שאוכלין בן פקועה שמתור בשחיטת אמו (לישראל ואסורה לב"נ), ואפילו שהוא שור גדול, ואין צריך שחיטה מן הדין אלא מפני מראית עין, והוא היה סבור שאבר מן החי הוא כיון דצריך שחיטה משום מראית עין (לישראל מותר בלי שחיטה פרט למראית עין ב"נ חייב בשחיטה או הריגה של בן פקועה), ועל מה שזולזלו בבני השפחות, הכי פירושו מפני שהיו קוראין לבני בלהה וזלפה בני השפחות וכוונתם היה שהיו משועבדים לרחל ולא, וזה אמת הוא ... ומה שהיה חושדן על העריות, הכי פירושו דקיי"ל (קידושין ע' א) אין משתמשין באשה, ור"ל שאדם אחר אסור להשתמש באשת איש, ויוסף היה רואה שהיו משתמשין בעסקי משא ומתן עמהן, לכך חשדן על העריות, אבל טעות היה בידו דהא דאמרינן אין משתמשין באשה היינו דוקא דברים של חיבה.

(בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב, אפשר שכאן מלמד שיוסף הגיד לאביו היפך ממה שאחים עשו. **הפשט [רש"י]** שיוסף כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה² היה מגיד לאביו **[שפת"ח ל]** שהביא הדברים כהוייתן בפני אביו כאשר ראה, היוצא מן הפשט כאן ההיפך מהפשט האחים אמרו **[שפת"ח נ]** שיוסף היה טועה ב(כל)דבר(שהגיד לאביו עליהם), לכך נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה שחשדן. לפי **[שמירת הלשון להח"ח]** היה לו לברר עמם הדברים ואם אמת הדבר להוכיחם, ורק אם לא ישמעו לתוכחה מותר לספר, אבל אם אינו אמת ודאי שאסור להוציא שם רע.

אפשר להסביר שהכתוב **(בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו** - מהפך פשטא זקף-קטן, בעל שני תפקידים. (א) ענין לעצמו, יוסף סבר כיעקב שיש להם דין בני-נח עד לקיום גזרת בין הבתרים. האחים סברו שבכניסתם לארץ-ישראל הפכו מדין בני-נח אל דין בני-ישראל. דין אבר מן החי הוא חלק מהדעות ההפוכות. (ב) הקשור ל-**הַמְלִיךְ** וגו' מוסבר להלן

עיון ב-**(בר' וישב לו,ח) הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשט ויוצא מהפשט **הפשט [אלשיך]** ד"ה ויחלם יוסף **(בר' וישב לו,ח)** על כן אמרו אם מה' היה יוצא הדבר לא היה מקום לשנא רק לקנא על גדולתו עליהם, אך אין זה רק שרעינון מחלמים אותך אשר תתאוה והכל הבל, כי הלא **הַמְלִיךְ** כו', לומר הנה שני דברים מורה חלומך, האחד היותך מושל, שנית שגם **הַמְלִיךְ** אחר כך. והנה כאשר השני שקר גם הראשון כן, כי **הַמְלִיךְ** שהיתכן **הַמְלִיךְ** עלינו שתהיה מולך על עשרה אנשים, אין זו מלוכה ואתה עלינו בלבד חלמת. ומה גם שלא היה עולה בדעתם יהיה מלך הגוים. ואם כן כאשר חלוקה זו נמנעת גם הראשונה שהיא שתהיה מושל גם היא הבל, וזהו **אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ** בתמיחה, כי גם זה שקר כמלכות. ועל כן אין לנו לקנא בגדולתך כי לא מן השמים הוא רק שאתה גורם לחלום אותם ברעיון. ועל כן ראוי לשנאתך על חלומותיך מרעיון לכך ביום להשתרר עלינו המה וזהו **וַיֹּסֵפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חַלְמֹתָיו**. ואמרו לשון רבים על כל מצאות חלומותיו, כי זה וכיוצא בו חולם במה שמהרהר ביום, כי ילמד סתום מן המפורש, אלא שהיחל לגלות זה וגם **עַל-דְּבָרָיו** כמפורש:

הפשט [דגל מחנה אפרים] (בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ. ותרגמו המלכו את מדמי לממלך עלנא או שולטן את סביר למשלט בנא, יש לומר שרימו התרגום שכונתם היה על דרך אין מראין לו לאדם בחלום אלא מהרהורי לבו (ברכות נ"ה ב) והוא שאמר המלכו את מדמי לממלך עלנא היינו שאתה מחשב ומדמה ברעיוןך למימלך ומזה חלמת, זה המשלט את סביר למשלט, יש לומר סביר הוא ראשי תיבות למפרע רעיוני יצרך במשכבך סליקו וקל להבין:

היוצא מהפשט [בראשית רבה (וילנא) פד,ג] ... **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ**, רבי לוי ור' סימון, חד אמר מפני שענו אותו בעין רעה לפיכך מעמיד רשעים וחד אמר מפני שענו אותו בלשון כפול לפיכך הוא מעמיד מלכים. **[תורה שלמה ערד] ב-(שכר טוב)** חלום ראשון פתר על הפירות כדרשינן והשני בישר על הממשלה. עו"ש לפי שענו אותו בשתי לשונות כפולות לפיכך עמדו ממנו שני זוגי מושלים יהושע וגדעון מושלים, ירבעם ויהוא מלכים וכ"ה במדרש הגדול ובכת"י ילקוט הביאור **הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ** רמז הכי' שיצא ממנו שני מלכים ירבעם ויהוא **אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ** שיצא ממנו שני שופטים יהושע וגדעון ובכת"י רמזי ר"י **הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ** רמז על מלכים שיצאו מיוסף כגון ירבעם ואחאב **אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ** רמז על שופטים שיצאו ממנו כגון יהושע וגדעון וכיוצא בהן. המלכים לא היו צדיקים לכך **הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ** כתיב חסר ו"ו. אבל השופטים צדיקים לכך **מִשׁוֹל** מלא כתיב.

היוצא מהפשט המשך [אלשיך] והנה המה לא צדקו בפתרון החלום לא הראשון ולא השני כעת. כי מאשר יתגלה אחר כן זה פתרונום לפי האמת, כי היה עתיד יוסף לצבור בר בשבע שני השבע וגם כן כל בני ארץ מצרים וארץ כנען ובכללם אחיו, וזהו **(בר' וישב לו,ז)** **מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה כד"א (בר' מקץ מא,מח) אֶכֶל שְׂדֵה-הָעֵיזר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נִתַּן בְּתוֹכָהּ: (בר' וישב לו,ז) וְהָיָה קִמְה אֲלֵמִים יוֹסֵף הַתְּקוּמָה דשן ושמן. וגם-נִצְבָּה מתקיים זמן רב כל ירעב מה שאין כן של אחיו וזולתם. באופן (בר' וישב לו,ז) תִּסְבְּיָה אֲלֵמִיתִים וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֵלֵמֶת תבואתו, שיבאו אפים ארץ מצרימה בעד אלומות יוסף לשבור אוכל אשר שמר: וקרוב לשמוע על פי דרך זה שאמרו **תִּסְבְּיָה** הוא מלשון סובין, שתרקב תבואתם ושתהיה כולה סובין, ועל ידי כן ישתחוו לאלומות אשר צבר ונתקיים:**

(בר' וישב לו,ח) הַמְלִיךְ הַמְלִיךְ עָלֵינוּ - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. מוצע לומר כי **הפשט** לדעת האחים מלמד על יוסף כהסבר **[אלשיך]** **[דגל מחנה אפרים]** יוסף מחשב ביום שלטון ומלוכה על אחיו, ולכן חולם בלילה על כך. מלוכה על עשרה אנשים אינה מלוכה והכל הבל. **היוצא מן הפשט** מלמד על העתיד כהסבר ה-**[אלשיך]** שימלך על אומות העולם והאחים יזדקקו לעזרתו באמצעות אומות העולם וכך

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמת הורי והורי רעיתי
לעלוי נשמת חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן חיים אריה ויהודית

ב"ה טוב טעם למדני דעת מרדכי (ל) כי במצותך האמנית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט: מרכא = מאריך, רבוי; דהגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = סרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דהגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-ב' כ' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות ... זקף-קטן ... זקף-גדול ... סדר קרימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

ימלוך עליהם (חלום שני [חידושי הגר"ז סימן ט]). וכנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פד,י]** שמאופן הדיבור אליו זכה יוסף למלכים ומושלים.

(בר' וישב לו,ח) **ניאמרו לו אחיו המלך המלך עלינו אם-משול תמשל בנו** – יוסף חלם על הצלת משפחתו מרעב והנלוה אליו, האחים פתרו חלומו להיות מלך ומושל.

הסבר רבי שמואל שמעלקע פינטר זצ"ל: מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם היה עליו להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גידול. מאמר אחיו בפיהם ב-**(לו,ח)** היא מעין פתרון חלומו שב-**(לו,ז)** ויעדה אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות, כנלמד ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** רבי בנאה: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום הולכתי אצל כולם, ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה. אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא? - אין, וכדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה - שנאמר **(בר' מקץ מא,יג)** ויהי פאָשֶׁר פִּתְרֵנוּ כֵּן הָיָה. אמר רבא: והוא דמפשר ליה מעין חלמיה, שנאמר **(בר' מקץ מא,יב)** אִישׁ פִּתְלָמוּ פִּתְרָה: (בענין חלומות יוסף ראה בהרחבה בהסבר ל-**(בר' וישב לו,ט)**)

(בר' וישב לו,ח) **ניאמרו לו אחיו המלך המלך עלינו** ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנח), כעין דבר החזור וקורה. זה רמז לנלמד ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** כל החלומות הולכים אחר הפה.

(בר' וישב לו,ח) **אם-משול תמשל** – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ב-**[שכר טוב]** עו"ש לפי שענו אותו בשתי לשונות כפולות לפיכך עמדו ממנו שני זוגי מושלים יהושע וגדעון מושלים, ירבעם ויהוא מלכים ... ובכתיב רמזי ר"י **המלך המלך עלינו** רמז על מלכים שיצאו מיוסף כגון ירבעם ואחאב **אם-משול תמשל בנו** רמז על שופטים שיצאו ממנו כגון יהושע וגדעון וכיוצא בהן. אפשר להוסיף את אבימלך בן גדעון, והמלכים בני ירבעם הראשון, ועמרי אבי אחאב, והמלכים בני יהוא, ואולי עוד ממלכי ישראל, ולעתיד לבוא משיח בן יוסף.

(בר' וישב לו,ח) **בנו** – אתנח מגביל, המושלים והמלכים מיוסף ממשלתם מוגבלת לאחד עד ארבעה מושלים.

בראשית וישב לו,טז: **ניאמר את-אחי אנכי מבקש הנידה-נא לי איפה הם רעים:**

ע"פ **[מאור ושמש]** **(בר' וישב לו,יב - טז)** **[טז]** **ניאמר** – זקף-גדול, יוסף מבקש שלושה דברים (טט - א) (למצוא) הניצוצין (הקדושים) (טט) - (ב) (למצוא) הנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. **[מאור ושמש]** מפרש מלת **(בר' וישלח לו,יד)** **שקמך** כנוטריקון "ש'ברי כלים מ'עולם ה'תוהו", משמע שיעקב ויוסף השיגו שיש לתקן תיקון גדול בשכם ובנותיה (הסביבה) ויוסף דבק במשימה למרות האזהרות כלהן.)

[פרקי דרבי אליעזר פרק לח] אָמר לוֹ מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ, אָמר לוֹ אֶת אַחֵי אֲנֹכִי מְבַקֵּשׁ, שְׁנַאָמַר **(בר' וישב לו,טז)** **ניאמר את-אחי אנכי מבקש.**

(בר' וישב לו,טז) **ניאמר את-אחי אנכי מבקש** – אם נתעלם מטעם זקף-גדול נשאת בראש הפסוק תבנית הטעמים טפקא מונח אתנח כתבנית הטעמים של **(בר' א,א)** בראשית ברא אלקים. רמז לענין הקשור למעשה בראשית. תשובת יוסף ל-**(בר' וישלח לו,טו)** **וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש:** מרמזת לפי **[דברי דוד]** **(בר' וישב לו,טז)** (שהשואל) מלאך היה ושליח הקדוש ברוך הוא (ושאל כדי) להכנס עמו בדבור זה כמו גבי אדם הראשון שנאמר לו: איכה:

[זוהר מהדורת הסולם - בראשית פרשת וישב מאמר את אחי אנכי מבקש אות קו]

(בר' וישב לו,טז) **ניאמר את-אחי אנכי מבקש** וגו'. **(בר' וישב לו,יז)** **ניאמר האיש נסעו מזדה** וגו' ר' יהודה פתח, **(שה"ש ח,א)** מִי יִתְנֶה פֶּאֶחַ לִי יִנְגַח שְׂנֵי אִמֵי אֲמִצְאָהּ בְּחוּל אֲשַׁקֶּהָ גַם לֹא-יָבוּזוּ לִי. האי קרא אוקמוה (הסבירו) תבירא, אָבֵל האי קרא (טט): **(בר' וישב לו,טז)** **ניאמר את-אחי.** כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ לְמַלְאָךְ דְּשַׁלְמָא דִּילֵיהּ (הסולם: למלך שהשלום שלו, הוא ז"א), **(שה"ש ח,א)** מִי יִתְנֶה פֶּאֶחַ לִי, כְּיוֹסֵף עַל אַחָיו, אֶת-אֲחֵי – מקף בורר בין משמע של אחוה זמנית של יוסף לכל אחיו מפני שליחות אביו ובין אחוה תמידית של יוסף אל אחיו למרות רמז האזהרה של האיש. אהבה תמידית המומשלת בזוהר לאהבת השם לבני ישראל. אפשר שהמלה **אנכי** מרמזת לקב"ה שבמלה זאת פתח את מתן עשרת הדברות.

מבקש – אתנח מגביל ללמד כי כל מגמת יוסף הייתה לדרוש שלומם כבקשת אביו יעקב. **(בר' וישב לו,יז)** **ניאמר לו לך-נא ראה את-שלוש** אָחֵיךָ וְאֶת-שְׁלוֹשׁ הַצָּאן וְנִשְׁבַּנִּי דָבָר.

[שכל טוב (בובר)] **(בר' וישב לו,טז)** **ניאמר את-אחי אנכי מבקש.** כדי לראותם: **הנידה-נא.** לשון ענוה: **נא.** לשון בקשה: **לי.**

בפירוש: **איפה הם רעים.** כבר דרשנו איפא באל"ף, ואיפה בה"א, מה ביניהם:

פי'-**[דברי דוד]** **(בר' וישב לו,טז)** דהאיש אמר תחילה **(לו,טז)** ומה-תבקש: כלומר הרי הם חושבים על רעתך, לאיזה צורך תבקשם, על זה אמר יוסף ב' דברים: האחד **את-אחי** (למרות האזהרה לחורשי רעה עליו), כלומר מצד אחי גם אם אפול לא ימלאו לבם להזיק לי כי לא ישלחו ידם עלי. השנית 'הגידה לי כו' ואלכה להם (למרות האזהרה למלא שליחות אביו).

(בר' וישב לו,טז) **הנידה-נא** – מלת "נא" יתירה כי יכול היה לכתוב "הגידה לי" ואז לרמז של מחשבת הרעה מהאחים משמעות תשובת יוסף היתה תגובה קשה. טעם מקף בצירוף מלת "נא" מרכך את המקובל ש"מלת "הגד" הוא לשון גידים וענין קשה ולפי **[שכל טוב]** יוסף נשאר עניו ובוסח בה'.

(בר' וישב לו,טז) **הנידה-נא לי** – מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מונח מרבה משהו בתוך הלימודים האלו.

(לימוד א) **[שכל טוב (בובר)] לי.** בפירוש: **איפה הם רעים.** (לימוד ב) השערה בפל'-**[דברי דוד]** יוסף מבקש לדעת מה האחים

מתכננים עליו. הסבר אחר ע"פ **[מאור ושמש]** יוסף מבקש להראות לו מקום/מקומות (טט - א) (הימצאות) הניצוצין (הקדושים) (טט - ב) (הימצאות) הנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג כדי) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מלמדני (ט"ו) כי במצאתי האמתני - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **מצאתי ההשערה: אנתן, סלוק = סוף-ספוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** - מוציא; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא = טרףא** - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** - קב"ש עשירי לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; **1. זקף-קטן** - **2. זקף-גזול**; **3. רביע**; **4. מונח רביעי** - לפחות 4 ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** - **גרש** - **גרשימ** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלישא** - דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פור** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.11 בראשית וישב לו,א (התשפ"א)

בראשית וישב לו,ז: וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינְהָ נִלְכָּה יוֹסֵף אֶתְרָא אָחָיו וַיִּמְצְאֵם בְּדֹתָן:

[רש"י] (ז,יז): - הסיעו עצמן" מן האחוה: **נִלְכָּה דְתִינְהָ** - לבקש לך נכלי דתות" שימיתוך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו: **[שפת"ח ח. n]** ... לכן פירש הסיעו עצמן מן האחוה, פירש ורוצין להרגך ואל תלך לשם, ומנא ליה לרש"י לפרש כן, י"ל זה בגימטרי' י"ב, והכי פירושו נסעו מ"ב, ר"ל אינם רוצים שיהיו י"ב ורוצין להרגך ולא יהיו אלא י"א דהיינו נסעו מז"ה, אי נמי הוכחת רש"י ממלת זה, כלומר נסעו מזה שאתה אומר את אחי אנכי מבקש, אבל הם נסעו מן האחוה:

[דבר מלכות וישב התשע"ט, ע' רנט, לקוטי שיחות לה ע' 171, אדמו"ר מ"ש] (בר' וישב לו,יז): **נִלְכָּה יוֹסֵף אֶתְרָא אָחָיו וַיִּמְצְאֵם**

בְּדֹתָן: כתב השל"ח: יוסף שמע לאביו ... אע"פ שסכנה גדולה היתה לו. ואף על גב שאמרו רז"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי אתה ואביך חייבים בכבודי - זה בדבר השיך לבין אדם לבין המקום. אבל בנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו. עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ט:ט). אין פסוק כזה (ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד). (ס"ד ... ואפילו ישראל בעל עבירות כגון מומר לאכול נבלות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו. ... ס"ה (ע) והשבותו אותו בעצמו שאם גופו אובד מצוה להשיבו ולהצילו וכמו שמצות אבדת ממון היא בטורח בלבד בלא הוצאת ממון אפילו לישראל כשר כך מצות השבת אבדת הגוף והצלתו אינה אלא בטורח בלבד למומר. אלא לישראל כשר חייבים להוציא ממון על הצלת לא תעמוד על דם רעך.

[אוצרות השו"ת 8 אבן יקרה ח ב סי' צט, שו"ע חו"מ סי' תכו הצלת נפש - כניסה למצב ספק סכנת חיים או אבר להצלת חבירו] הא דאמרין בגמ' פסחים ד"ח דהיכא דשכיח היזיקא ל"ש שלוחי מצוה אינם נזוקים לא אמרין הכי אלא בשאר מצות שלא החמירה תורה להכניס את עצמו בספק סכנה כדי לקיים איזה מצוה מן המצות וממילא במקום דשכיח היזיקא ל"ש שלוחי מצוה כו' משא"כ לענין הצלת נפש אדם דעיקר חובת המצוה להכניס את עצמו בסכנה כדי להציל את חבירו א"כ גם בזה שייך שלוחי מצוה אינם נזוקין.

[שם, היכל יצחק הרב י"א הלוי הרצוג הרב הראשי לא"י, או"ח הלכות שבת, סי' לט, ע' צז] משיטת הירושלמי והפוסקים שחייב אדם לסכן את עצמו כדי להציל חבירו.

[תנחומא וישב לו] שכם מקום מועד לפורענות.

[כתר יונתן] (ז,יז): **וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ** מכאן כי שמעתי מאחרי הפרגוד שהנה מתחיל מהיום הזה שיעבוד מצרים, ונאמר להם

בנבואה **שהחוי מבקש לערוך עצמם מערך מלחמה בעבור כן** היו אומרים נלך לדותן וילך יוסף אחי וימצאם בדותן: העיר שכם הייתה של החוי. אפשר שהחוי רצה לנקום על הריגת העיר שכם. יוסף מצד מצוות אביו שאינה פיקוח נפש לא חייב להכניס עצמו למקום סכנה. אבל מצד סיוע לאחיו במלחמה כדי להציל חבירו חייב ללכת להציל.

אפשר כי **(בר' וישב לו,יז):** **נִלְכָּה יוֹסֵף אֶתְרָא אָחָיו** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב. בפשט יוסף ממלא מצוות אביו למרות אזהרת המלאך שהאחים הסיעו עצמם מן האחוה עמו. אבל היוצא מן הפשט כ-**[תרגום יונתן]** מלמד שהחוי הכין עצמו למלחמה ולכן האחים הכינו עצמם למלחמה ויוסף חייב עצמו לעזור לאחיו ובוה שייך שלוחי מצוה אינם נזוקין. **(בר' וישב לו,יז):** **נִלְכָּה יוֹסֵף אֶתְרָא** - מונח מרבה, יוסף מרבה עזרת אביו לאחיו מכות היותו שליח אביו.

וַיִּמְצְאֵם - טפחא כשנוי, ללא מרכא לפניה, האפיון שלה עשוי להפשט אל הכתוב לפניה, הוא וכוח אביו מצאו מקום להשפיע על תוצאות ההערכות למלחמה.

בְּדֹתָן - סלוק, הגביל את החוי והחוי נסוג.

בראשית וישב לו,יח: וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבְטָרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַחְלוּ אֹתוֹ לְהַמְיָתוֹ: מכא יעקב ויוסף כפי שהוסבר ב-**(לו,זי)**

חלפה סכנת החוי והאחים במקום להודות לה' על הישועה הגדולה שהביא עמו יוסף משיכים בדחיית האחוה כנלמד ב-**(בר' וישב לו,יח)** **(לו,יח):** **וַיִּרְאוּ אֹתוֹ** - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד סמוכים כעין מדה כ"ב מל"ב מידות "מדבר שחבירו (כאן שלפניו) מוכיח עליו".

תכנון הפגיעה ביוסף לא היה ברגע ראייתו אלא החל לפני כן. כפ' **[רש"י] (לו,יז):** **נִסְעוּ מִזֶּה** - הסיעו עצמן" מן האחוה: **נִלְכָּה דְתִינְהָ** - לבקש לך נכלי דתות" שימיתוך בהם.

[שכל טוב (בבב) (בר' וישב לו,יח): **וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק**. חסר ו', והן שבעה חסר ו' במקרא, וכולם למדרש, וזה היה ברחוק מלא עיניהם: **(לו,יח)** **וּבְטָרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם**. בתוך ד' אמות:

להלן נביא שתי דרכי פירוש בפסוק. **בדרך אחת** התנכלו להפחידו בשיסוי כלבים ואם הכלבים יכלוהו זה יוכיח כי אינו צדיק ויראה שחיות פגעו בו. **בדרך שנייה** האחים דנו את יוסף כמוסר אך התברר בבית הדין שהוא שקול בין המחייבים ובין המזכים ולכן קבלו עצת ראובן להניחו בינתיים בבור ואח"כ עצת יהודה למכרו לישמעאלים.

דרך פירוש של הפחדה. [אלשיך] (בר' וישב לו,יח): ... אך כאשר בא יוסף אל אחיו בעצם אז ויפשיטו וכו' אך לא אחד בהם חפץ המיתו: והנה אמרו רבותינו ז"ל **[בראשית רבה פד יד] (בר' וישב לו,יח)** **וַיִּתְנַחְלוּ אֹתוֹ לְהַמְיָתוֹ** שהשיסו בו את הכלבים שימיתוהו. ואחשבה על פי דרכם כי הלא השלמים ההם את ה' היו יראים ולא ערבו אל לבם לשלוח יד בצדיק יסוד עולם, אך התחכמו לו לגרות עליו את הכלבים באומרם בזאת יבחן אם צדיק וישר הוא ולא חטא על הנפש בהביאו דבה רעה, כי עשה למען יוכיחנו אבינו, או אם נאץ האיש הזה את ה'. כי אם שן בהמות תשולח בו, אז יודע כי לא צדיק הוא ובעונו ימות וידנו אל תהי בו, ואם לא נדעה. ולהפך יותר בזכותם אחשבה כי לא נעלם מהם מאמרם ז"ל **[פסחים ק"ח,א]** על פסוק **(שם' מש' כג,א)** **לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׂוְא**, מכאן שהמוציא שם רע ראוי להשליכו לכלבים שנאמר **(שם' מש' כב,ל)** **לִגְלַב תִּשְׁלַכְוּ אֹתוֹ:** וסמך ליה **(שם' מש' כג,א)** **לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׂוְא**, ויעשו לו כן: ויתכן כי הם אמרו שלשה דברים. א. הנה דרך כלל **(לדעתם יוסף)** הוציא **(שם' מש' כג,א)** **שְׁמַע שָׂוְא** וראוי להשליכו לכלבים. ולא נחטא, כי גמול ידיו יעשה לו וידינו אל תהי בו. ב. כי הלא האחת שבדבות הלא הוא על שנחשדנו על ידו על אבר מן החי. והנה מדה כנגד מדה **(הכלבים)** יאכלוהו חי. ג. נשא פנינו אל יעקב אבינו באמור אליו ידינו לא שפכה את הדם הזה, כי אם הכלבים עזי נפש לזר חשבוהו, והיה בא לישא שה מעדר, ואכלוהו ויכלוהו, והוא יבין לאשורו כי אין זה כי אם חרב (?) הכוונה מפני) הביאו את דבתם רעה. אך לא נעשתה עצתם, כי ויהי ה' את יוסף ומוראו וחתיתו נפל עליהם **(על הכלבים)** כי צדיק וישר הוא, ולא חרץ כלב עליו את לשונו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטלר) כי במצוותי האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: מצבת התעוררות; אנתון, סלוק – סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = סרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעינים הלך מפרטיה מענין מסוים; מנה-ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-גדול – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

דרך פירוש של בית דין (לוי, זיה) ובטורים יקרב אליהם – פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים (תורת משה) (בר' וישב לזיה) ע"פ פשוט יתבאר כי הם דנו אותו דיני נפשות כאשר בארתי במקום אחר, וידעו כי כאשר יקרב אליהם יתחנן אליהם על נפשו וירך לבבם, ע"כ התנכלו אותו להמיתו בטורים יקרב אליהם כאשר אבאר, ואמר (בר' וישב לזיה) וינארו אתו מרחק. הכונה כאלו היה הוא רחוק מהם ולא אח קרוב בני אב א' רק כאלו הוא רוצה והוא (רחוק) מהם בתכלית הריחוק. והנה במדרש (בראשית רבה פד יד) איתא שהשיטו בו כלבים שימיתוהו (לוי, זיה) ובטורים יקרב אליהם. ושוב אמר (בר' וישב לזיה) וינארו איש אל-אחיו הנה הנה פעל ההלמות הנה בא: ועתיד להגיד לאביו. וכדי להמשיך ב' הענינים עם כוונת הכתוב אומר כי הנה לא מצאנו שיגלה הקדוש ברוך הוא שום דלטורין על אדם (וכמ"ש [סנהד' י"א ע"א] בענין א"ל הקדוש ברוך הוא ליהושע וכי דלטור אני) ולכן לא הגיד לאברהם על אודות ישמעאל, וליצחק על אודות עשו, וגם ליעקב על אודות יוסף שמכרוהו אחיו, אמנם הנה אם היו הכלבים של יעקב שהיו עם צאנו ממיתים את יוסף ה' יעקב מחוייב לקבל תשובה על זה לפי שנאמר (שם' מש' כא, כט) וגם-בעליו יומת: אצל שור המועד (שהרג איש או אשה) שחייב לקבל עליו כופרא כפרה (בעל השור המועד משלם כופר למשפחת הנהרג/ת), ובעבור זה ה' הקדוש ברוך הוא מודיע הדבר ליעקב כדי שיעשה תשובה ע"ז, ע"כ אמרו (בר' וישב לזיה) הנה פעל ההלמות הנה בא: ויגיד ליעקב (שהאחים שיטו בו כלבי הצאן) כדי שיקבל תשובה על זה, והם רצו שלא יודע הדבר ליעקב, ע"כ (בר' וישב לזיה) לקו ונהרגוהו ולא יודע הדבר ליעקב כנ"ל. וז"ש במדרש פעל ההלמות הנה בא: ומשיטו לאביו.

(תורת משה) (בר' וישב לזיה) וינארו אתו להמיתו וגו'. יראה דרמז לנו איך ישבו עליו ברין, אלו מזכים ואלו מחייבים, אלו חייבוהו מיתה כרודף כי כל כוונתו בהבאת דיבה שיקללם אביהם כאשר באמת אמר לבסוף (בר' ויחי מטי), ארוך אפם פי עו, וזה (לוי, זיה) וינארו אתו להמיתו שחשבו מחשבותיו להמיתו, והול"ל להמיתו, אך כ' סמ"ע^{קפ} (קפו כ"כ התויו"ט נדרים פ"י מ"ג ד"ה אביה, בשם מהר"ל מפראג. – וע"ע רמב"ן ויקרא י"ט ט"ז בסופו). למה נקרא מסור ולא מוסר כי הוא מסור לכל ובסופו ליטול את שלו, על כן אמר להמיתו וזה לשון ויתנכלו אותו, שדנו מחשבות' המה כרודף להמיתם ויתחייב הוא ומסור נידון שלא בפניו, על כן (לוי, זיה) ובטורים יקרב אליהם, אך המזכים יאמרו (בר' וישב לזיה) הנה פעל ההלמות הנה בא: שחלם למלוך עלינו וע"כ אין כונתו להמיתו ואין לו דין מסור, וכשה' ב"ד שקול המחייבין והמזכין בטחו בצדקתם שלא יבוא לידם שפיכת דם נקי כמש"כ [רמב"ן] (דב' שפ' טי, טז) ועשיתם לו פאשר זמן לעשות לאחיו בטעם עדים זוממין שאם הרגו אינם נהרגים שמסתמא לא באה מכשול ליד סנהדרין לשפוך דם נקי, (לוי, זיה) ובטורים יקרב אליהם. – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים הם בפשט.

(לימוד א) ע"פ [שכל טוב (בובר)] בתוך ד' אמות: (לימוד ב) ע"פ [תורת משה] דנו את יוסף דיני נפשות שלא בפניו, כי מוסר נידון שלא בפניו, כי בפניו יתחנן אליהם על נפשו וירך לבבם. והיו שני צדדים: (א) המחייבים טענו שהוא מוסר כי הוא רודף אותם והוא בבחינת רוצח כי העבירות שהוא מספר עליהם לאביו (מגלים עריות ואוכלים אבר מן החי) מחייבות עליהם למיתה והבא להרגך השכם להורגו (בשם [ר'חיים פלטיאל]), ולמרות שהכלבים לא פגעו בו דבר שהעיד שהוא צדיק (בשם [אלשיך]), חששו שיספר על השטוי לאביו ולא רצו שיוודע הדבר ליעקב. (ב) המזכים טענו שאין לו דין מוסר ואין כוונתו להרגם, לכן יש להניחו.

ספורנו (בר' וישב לזיה)... בזה הודיע מה היה למו בהיות כלם צדיקים גמורים עד שהיו שמותם לפני ה' לזכרון איך נועדו לב יחדו להרוג את אחיהם או למכרו ולא נחמו על הרעה כי גם כשאמרו אבל אשמים אנחנו על אחינו לא אמרו שתהיה אשמתם על מכירתו או מיתתו אלא על אכזריותם בהתחננו. והנה הגיד הכתוב כי ציירו בלבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנפש בנפשם להמיתם בעולם הזה או בעולם הבא או בשניהם והתורה אמרה הבא להרגך כו' (סנהדרין עב א): (בבלי סנהדרין עב, א) משנה. הבא במחתרת נידון על שם סופו. היה בא במחתרת ושבר את החבית, אם יש לו דמים – חייב, אם אין לו דמים פטור. (רמב"ם הלכות גניבה פ"ט ה"ט) ומפני מה התירה תורה דמו של גנב אף על פי שבא על עסקי ממון לפי שחזקתו שאם בעל הבית בפניו ומנעו יהרגנו ונמצא * זה הנכנס לבית חבירו לגנוב כרודף אחר חבירו להרגו ולפיכך יהרג בין שהיה גדול בין שהיה קטן בין זכר בין נקבה.

[שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה סעיף א] הגה: { א } כל חייבי מיתות ב"ד בזמן הזה, אין בידנו א] להלקות ב] או להגלות ג] או להרגן ד] או לחבטן, ה] אלא מנדין אותן ומבדילים אותן מן הקהל (טור ס"א בשם רב נטרונאי גאון). ו] וכל זה מצד הדין, אבל אם רואין בית דין שהוא צורך שעה { ב } ומגדר מילתא, יכולין לענוש במה שירצו (שם ובשם תשובת הגאון) כמו שנתבאר לעיל סי' ב'. ז] ודוקא בדיני נפשות הצריכין בבית דין, אבל הנהרגין בלא ב"ד נידונין גם עתה, כמו שיתבאר (טור שם). הרודף את חבירו להרגו, ח] { ג } א' { וזהוהיראהו, והרי הוא רודף אחריו, אפילו היה הרודף קטן, ד } הרי כל ישראל מצווים להצילו באבר מאברי הרודף, ואם אינם יכולים לכויין ולא להצילו אלא א"כ יהרגו לרודף, הרי אלו הורגים אותו ט] { ה } אף על פי שעדיין לא הרג. הגה: { ו } הבא במחתרת לגנוב גם כן דינו כרודף. י] ואם ידוע שלא בא רק על עסק ממון, ואף אם יעמוד בעל הממון נגדו לא יהרגוהו, אסור להרגו. ועיין בדברי הטור בסימן זה. יא] מי שמסכן רבים, כגון { ד } שעוסק ב' { ז } ביזויים במקום שהמלכות מקפידות, דינו כרודף ומותר למסרו למלכות (נימוקי מהר"ם מריזבורג), כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"ח ס"ב.

(לוי, זיה) וינארו אתו – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבצת פרטים העשויה להתרחב, כאן כפ' [רש"י] (בר' וישב לזיה) וינארו אתו – נתמלאו נכלים וערמומיות: (אלשיך) ו- [בית הלוי] ע"פ [פסחים ק"ח, א] התחכמו לבחון האם יוסף צדיק אמת לכן ניסו לפגוע בו שלא בידיהם אלא כגון שטוי כלבים כי המוציא שם רע ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שם' מש' כב, ל) ללבל תשלקון אתו: וסמך ליה (שם' מש' כג, א) לא תשא שמע עווא.

(לוי, זיה) להמיתו – סלוק כמגביל, [שפת"ח י] [מהרש"ל] פירש (ש-ארתו) שגם יוסף היה בדעתו שיהרגוהו, ועדיין בא להורות לך דלא תימא (שלא תאמר) שהוא והם היה דעתם להרוג את אדם אחר, לכן אמר (רש"י שאתו הכוונה) אליו כלומר ליוסף שהוא והם היה דעתם להרוג (רק) את יוסף. אבל פי' [אלשיך] (בר' וישב לזיה) ... אך כאשר בא יוסף אל אחיו בעצם או ויפשיטו וכו' אך לא אחד בהם חפץ המיתו: ע"פ [הכתב והקבלה] התכוונו להפחידו ולהפיל עליו אימת מות, שיפסיק לרדוף אותם. ולזה לא אמר הכתוב ויתנכלו עליו, שמשמעותו להרגו בערמה באמת ולהיראות בנגלה לנסיים, (לוי, זיה) להמיתו – סלוק כמגביל, את דרך ההמתה [שכל טוב (בובר)] (בר' וישב לזיה) ... ומה ת"ל (לוי, זיה) אתו, מלמד שלא הערימו להמיתו אתו בידים, אלא להמיתו אתו על יד כלבי הצאן, לשסות בו הכלבים:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצואת האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי; **הדגא = מצרף**; **תביר = מחלק**, ממעט, לא ממש; **טפיקא = סדרא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **הדגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניני מסובים; **מקח = כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות**; **פסק 1** – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא = פשוט**; **1**: זקף-קטן – **2**: זקף-גדול; **3**: רביעי; **4**: מנה רביעי – לפחות **4**: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

הרגתם את יוסף (בר' וישב לו, זל) ו**אני אנה אני בא**: והגידו לו את הדבר ששעשו ואת ההרגה שהקרימו, ושם ראו את ההרגה ושמתו. וגם הקדוש ברוך הוא ששם, ... רבי יצאי אומר מקירת יוסף לא נתקפזר לשבטים עד שמתו, **שנאמר (ישעיה כבד)** ו**נגלה באזני ה' צבאות אס'כפר העין הנה לכם עד-תמתיון**.

האים האחים עברו על (שם' מש' כא, טז) וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: ס (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כא) מנין שאינו חייב עד שיגנוב בעדים ת"ל (דב' תצא כד, ז) פיימץא איש גנב גפיש מאחורו. ומנין שאינו חייב עד שימכור בעדים ת"ל (שם' מש' כא, טז) ומכרו ונמצא בידו. (אבל הטילו חרם ביניהם לכן אין עדים) ו**נמצא פרט למי שמצויין בידו יצא האב שגנב את בנו**. יכול מכרו לאחד מקרוביו יאה חייב ת"ל (דב' תצא כד, ז) **גנב גפיש מאחורו** עד שיפרישונו מאחורו. (או יכול) לפי שמצינו בעבד כנעני שכתוב בו דמים קנה יכול אף זה כן ת"ל (שם' מש' כא, טז) ומכרו ונמצא בידו מגיד שאינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. ר' יהודה אומר משיכניסנו לרשותו וישתמש בו שני' (דב' תצא כד, ז) **התעפרבו ומכרו**. (האם הבור והשדה שבו עמד יוסף היה רשות בני יעקב, האם השתמשו ביוסף עד שמכרוהו) (שם' מש' כא, טז) **מות יומת בסתם** מיתה האמורה בתורה בחנק >מנין לא יכולתו להמיתו בחנק המיתו באחת מכל מיתות בין קלות בין חמורות ת"ל <(שם' מש' כא, טז) **מות יומת** מכל מקום. האחים גנבו את יוסף אבל אין עדים, כנראה אין רשותם, אין שימוש בו, לכן אין מיתה.

(העמק דבר) (בר' וישב לו, כג) דבאמת היה הנהוג לכל אנשי המעלה ללבוש כתונת על בגדיו, כמו שהיו אח"כ כהני ה' אפילו שלא בשעת עבודה לובשים מעיל, ובשמואל כתיב (ש"א ב' ט, יט) ומעיל קטן תעשה-לך אמו, וכל האחים לבשו כן, אך של יוסף היה כתונת פסים חשוב ומצויר באריגתו כמש"כ הרמב"ן ס"פ תצוה. והנה הנהוג היה כשהיה איש המעלה אשם והגיע לעונש גופו, אזי מסירים תחלה ממנו אות המעלה שלו, וכענין דאי' בירושל' הוריות פ"ג נשיא שחטא מעבירין אותו ואח"כ מלקין אותו, על כן כשבאו להעניש את יוסף הסירו מעליו את כתנתו אפילו אם לא היתה של פסים. ועוד טעם אחר את כתונת הפסים. טעם מיוחד שהיה כתונת הפסים ורעה עינים לראות הכתונת עליו, וגם כי נדרש היה להביאה לאביהם כמו שיבואר במקרא ל"ב:

(ראב"ע) (בר' וישב לו, כג) ונפשיתו פועל יוצא לשני פועלים, שאמרו לו שיפשיט אותה בעצמה. והכתונת בלשון הקדש החלק הדבוק לעור, והנה הערימוהו והשליכוהו ערום אל הבור:

ונפשיתו את יוסף את פתנתו – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן ירמז לשני למודים, מהפך פשטא ירמז שלפחות אחד מהם יוצא מפשט הכתוב, (למוד א) אפשר שתחילה הפשיטו את כתונת הפסים שייחדה את יוסף והכעיסה אותם (למוד ב) האחים צוו עליו להפשיט עצמו מהכתונת היא החלוק שעל גופו ואז השליכוהו לבור

(ז, כג) את יוסף את פתנתו את פתנת הפסים
(ז, כג) את יוסף – מקף כבורר בין יוסף כאיש מעלה ובין יוסף שנמצא אשם בדין שעשו האחים ולכן מסירים תחלה ממנו אות המעלה שלו,

(ז, כג) את פתנתו – מקף כבורר בין משמע חלוק שעל הגוף ובין מעיל עליון, לדורש שהפשיטו אותו מלמטה זה יהיה חלוק שעל הגוף, לדורש שהפשיטו אותו מלמעלה, זה מעיל עליון
(ז, כג) את פתנת הפסים – מקף כבורר בין בגד של איש מעלה ובין בגד אפילו אם לא היתה של פסים.

(ז, כג) את פתנת הפסים – מרכא טפיקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן כי נדרש היה להביאה לאביהם כמו שיבואר במקרא ל"ב: טבול בדם.

ראשית וישב לו, כד: ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רך אין בו מים:
[תורה תמימה] (בר' וישב לו, כד) והבור רך אין בו מים - דרש רב נתן בר מניומי משמ' דר' תנחום, **והבור רך אין בו מים**, ממשמע שנאמר **והבור רך** איני יודע שאין בו מים, ומה ת"ל **אין בו מים**, לומר לך, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו⁶ **[שבת כב, א]:**

(בר' וישב לו, כד) והבור רך – מונח זקף-קטן בתפקיד שני למודים ואלו נחשים ועקרבים שיש בור

[תורה תמימה הערה כ] וצ"ל שראובן ואחיו לא ידעו שבבור יש נחשים ועקרבים, שהרי חשב ע"פ עצה זו להשיבו אל אביו, וגם אחיו אלו היו יודעים וראו אח"כ שנצל ממקום סכנה ודאית, א"כ וזותו גדול מאד, ואז הלא בודאי לא היו הולכים עמו אח"כ בקרי, במכירה למדינים, כי הלא אפילו נבוכדנצר שהי' רשע מוחלט, בכ"ז אחרי שראה לחנניה מישאל ועזריה שנצולו מכבשן האש, הרהר תשובה בלבו, וכש"כ בני יעקב. ולא יפלא אם לא ראו מה שבתוך הבור, כי לפי מה שכתב המפרש למס' תמיד ספ"ק (סוף פרק קמא - ראשון) דאין השלכה פחות מעשרים אמה, וכאן דכתיב **(בר' וישב לו, כד) וישלכו, א"כ הי' הבור עמוק עשרים אמה ויותר, וקיי"ל דלמעלה מעשרים אין עינו של אדם שולטת כמו דקיי"ל לענין נר חנוכה וסוכה [ויש לכוין לפי"ז סמיכות ושייכות דרשא זו בגמרא עם הדין נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה משום דלא שלטא בה עינא, ולבד הסמיכות שנאמרו שני הענינים מחד אמורא, י"ל עוד משום דטעם שניהם שוה, להורות דלמעלה מעשרים אמה אין העין שולטת, ודו"ק]. ודע דע"כ צ"ל (דעל כן צריך לומר) דהא דניצל יוסף מן הבור הי' בנס, שהרי קיי"ל בסוף יבמות קכ"א א' נפל לבור מלא נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת ומתירים את אשתו, משום דאמרין דאי מת שם, יעו"ש, וא"כ בדרך הטבע לא הי' יכול להנצל משם:**

[תו"ה הערה קמב] [שכל טוב] (בר' וישב לו, כד) וישלכו חסר ו' וישלכו חסר ו' מלמד ששמעון לבדו לקחו והוא השליכו. ובפר' מקץ לומדים שבבני נח אם אחד מחבורה עבר עברה כל החבורה נענשת.

(בר' וישב לו, כד) וישלכו אתו - מרכא טפיקא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן רמז לעומק הבור יותר מעשרים אמה לכן אין עינו של אדם שולטת בו. ב-**[תו"ש הערה קמד]** פרש"י ב-**[ב"ק נ:]** כל בור האמור בתורה סתם אינו אלא י' טפחים ... ב-**[תוס' סנהדרין מ.ה.]** ד"ה מה בשם ר"ת והביאו פרש"י שם בסנהדרין שכל דסתם בור "אינו פחות מעשרה".

(בר' וישב לו, כד) הברה – אתנה מגביל ידיעת האחים על מה נמצא בבור משום שהבור עמוק וכנראה חשוך.
ר"ת של הכתוב **(בר' וישב לו, כד) וישלכו אתו הברה והבור** הם ו-א-ה-א-ה-ו כעין פעמים השם הו"א וכעין הנדרש ב-**(בר' וישב לו, טז)**

בלילה הוא: [בבלי נדה לא, א] מלמד שהקב"ה סייע באותו מעשה,

(בר' וישב לו, כד) והבור רך אין בו - מרכא טפיקא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב, בהסקה מ-**[תו"ש הערה קמב]** הבור כביכול התמלא מתחניות יוסף אל אחיו כנלמד מ-**(בר' מקץ מב, כא) ויאמרו איש אל-אחיו אכל אשמים אנתו על-אחינו אשר ראינו צרת נפשנו בהתקנתו אלינו ולא שמענו על-פן באה אלינו הצרה הזאת:**

(בר' וישב לו, כד) מים – סלוק כמגביל למוד תורה בית יעקב, ע"פ **[תו"ש קמה]** אמר רבי אחא והבור רך, נתרוקן בורו של יעקב, אין בו מים, אין בו דברי תורה שנמשלה למים **[ב"ר פפ"ד]**. וב-**[תו"ש הערה קמה]** שיוסף מרוב צרה שכח תלמודו. ב-**[תו"ש הערה קמד]** היו שני בורות באחד נחשים ועקרבים ולא בשני. אז אפשר שבבור השני היו מים בכמות ובעומק שאפשר ליוסף להתקיים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח (טבור) ל"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, ט"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – תשפ"ג: **תמצית ההשערות: אנתג, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי; **דהגא** – מצרף: **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא = טרשא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב"שעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקב** – כ"ב בורה לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שלשלת – ארבעים ושש פעמים בתנ"ך ע"פ הכתר. ארבעה פעמים בתורה. פעם אחת בישיעה, פעם אחת בעמוס ופעם אחת בעזרא. האחרים בתהלים משלי ואיוב. לפי המסורה בישיעה שמונה פעמים שלשלת ללא פסק אחריה. לפי ספירת טט בכתר שבע פעמים ללא פסק.

1. **בראשית וירא יט, טז:**
וַיִּתְמַהֲמְהוּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּנֶדְוּ וּבְנֶדְוּ אִשְׁתּוֹ וּבְנֶדְוּ שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחִמְלַת ה' עָלָיו וַיִּצְאָהוּ וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לְעִיר:
2. **בראשית חיי שרה כד, יב:**
וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם הַקְּרָה-נָא לִפְנֵי ה' וְעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְכֶם:
3. **בראשית וישב לט, ח:**
וַיִּמְאָן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדָנִי תֵן אֲדָנִי לֹא-יָדַע אֵתִי מִה-בְּבִית וְכָל-אִשֶׁר-יֵשְׁלֶוּ נִתַּן בְּיָדִי:
4. **ויקרא צו ח, כג:**
וַיִּשְׁחָטוּ וַיִּקַּח מִשֶׁה מִדְּמָו וַיִּתֵּן עַל-הַקֹּדֶף אֲזָן-אֶתְרֵן הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

שלשלת – הרב י"מ כרמל (מכון אבני שוהם) ע"פ קדושת לוי יש לנגנה בשלושה סלסולים, ויש המסללים רק שני סלסולים. הרב א"מ פערל הי"ו בשם גדולים ששלוש פעמים שלשלת במשמעות קשור אל המקור. לוט קשור בנאמנותו לאברהם וכאילו מרגיש תחינת אברהם על סדום ועליו, בעבד אברהם קשור אל אברהם, ביוסף קשור ליעקב,

(בר' ח"ש כד, יב) [יִמְאָן] – על בסיס ההסבר ב-**[תורה שלמה צו כח]]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-**(ויקרא צו ח, כג) [וַיִּשְׁחָטוּ]** שרתת מהתרגשות, שצריך כוונה בתפילה, כי זה היה הזווג הראשון של בן ישראל שיקבע את כל עם ישראל, רתת מפחד שמא ישנה משהו במחשבה. ושלשלת נקרא גם מרעים וזה כנאמר ב-**[שכל טוב (בובר)] (בר' ח"ש כד, יב) [יִמְאָן]**. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת (ואינו מפרט אותם), וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: **(מקור [תורה שלמה חיי שרה [עט]])**

(בר' וירא יט, טז) [וַיִּתְמַהֲמְהוּ] – על בסיס ההסבר ב-**[תורה שלמה כח]]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-**(ויקרא צו ח, כג) [וַיִּשְׁחָטוּ]** שרתת מהתרגשות, רתת והתרוצץ בין צערו על כספו, צערו על סדום כולה, על בנותיו הנשארות הנשארות בסדום צערו על חייו בסדום ובין הצורך להציל עצמו ומשפחתו שעמו בביתו. חזר ועשה חשבון נפש בין נאמנותו לאברהם כאשר לא גילה במצרים ששרה היא אשת אברהם (ואחות לוט) ובין על שעקר מאברהם והתישב בסדום. בדרך פנימיות התורה ע"פ הנידון בכגון בבלי יבמות עה – עה, מואבי ועמוני אסורים לבוא בקהל, מואבית ועמונית מותרים לבוא בקהל, השלשלת תרמוז שמנאמנות לוט לאברהם כאשר לא גילה במצרים ששרה היא אשת אברהם (ואחות לוט) השתלשלו רות המואבית אם מלכות בית דוד, ונעמה העמונית אשת שלמה אם רחבעם ואילו זכרי אומות אלו אמנם יכולים להתגייר אבל מופסקים מלבוא בקהל.

(בר' וישב לט, ח) [וַיִּמְאָן] - שלשלת, **[העמק דבר], [שערי אהרון]** - מיאן וחזר ומיאן. השלשלת מבטאה ענין חזר וחזר ושוב. כך גם המשמעות בתפלת עבד אברהם, התפלל, הפציר וחזר והתפלל וחזר חלילה.

(וי' צו ח, כג) [וַיִּשְׁחָטוּ] מלמד על שלשלת זאת בפסוק **(וי' צו ח, טו) [תורה שלמה כח]]** במכלל יופי: **[וַיִּשְׁחָטוּ]** קמוץ מפני השלשלת (ח, כג) כי יש לה משפט הפסק. ובמאור האפלה: הטעם הזה אשר על **[וַיִּשְׁחָטוּ]** נקרא שלשלת ונקרא גם מרעים. לפי שהשוחט צריך כונה בקדשים וזה היה הראשון ששחט אהרן ולכן רעד ופחד ונתרתת שמא ישנה משהו במחשבה לפי שעדיין לא הורגל לגשת לעבודה והכרחי שיתרגש בקרבן.

הפסוק מלמד על שחיטת משה באיל המילואים השני אבל מכלל יופי מלמד על אהרן הכהן **[וַיִּשְׁחָטוּ]** – שלשלת מתארת באופן של ציור רתיתת אהרן בשחיטה הראשונה שהייתה של פר החטאת.

(וי' צו ח, כג) [וַיִּשְׁחָטוּ] אפשר כי הוא מקור לפעולת שחיטה ע"י העברת הסכין במתינות שוב ושוב, **[בבלי חולין ז, אב, אב, אב]** אמר רבא: השוחט בסכין רעה, אפילו כל היום כולו - כשרה. מוליך ומביא וכל זמן שלא פסק השחיטה כשרה.

(בר' וישב לט, ח) [וַיִּמְאָן] – שלשלת פסק, אפשר ע"פ **[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)] (בר' וישב לט, יא)** שיעקב שאל את יוסף "רצונך שלא תמנה עמהם (וב-**[בבלי סוטה לו, ב]** וב-**[לקח טוב ויחי מט, כד]** שתמחה משם (משני אבני השהם באפוד שעל כתפי כהן גדול ועליהן חקוקים י"ב שמות השבטים)" (בחושן אבנו של יוסף היא שוהם), השמות באבני האפוד הם שלשלת הדורות והחיבור בין חלקי בני ישראל, ופסק – להימחק מהשלשלת (הפניית הרב י"מ כרמל, מכון אבני שוהם).

(בר' וישב לט, ח) [וַיִּמְאָן] – שלשלת פסק, **[יִמְאָן]** – פשטא, **[חומש העמק דבר]** וימאן: העיד הכתוב שהוא בלי שום טעם מאן לעשות בעילתו בעילת זנות, אלא שהוכרח לתת לאשת אדוניו טעמים כמוסים מזה. ... ומשום הכי איתא פסיק, כדי שלא נפרש דמשום הכי מיאן בשביל "ויאמר וגו'" אבל הפסיק מלמד שהמיאן היה בפני עצמו.

המפרש על העמק דבר: על תפקיד הפסיק עיין ברבינו בפסוק "ולעיל יח טו, כח, ט. ... ובספר "יאר הפסיק" למוהר"ר ישראל איסר שפירא זצ"ל (נכד הנציב) לאחר שהביא את דברי הנציב מוולוז'ין, הוסיף: ובפסיקתא זוטרתא איתא " **[וַיִּמְאָן]** – מיאון אחר מיאון הרבה פעמים, דכתיב בפסיק ובשלשלת.

הבחור יעקב משה אלייאני הי"ו בשם **"ברכת אליהו הרב אליהו בן-הרוש זצ"ל** נדפס בגרבה שנת ומלא ברכת ה' (התד"ש) בראשית וישב ע' ל"ט ... והוראה לה שהדבר אצלו מן הנמנע בשום פנים וזהו וימאן בפסק ובשלשלת להגביה הקול להורות על תכלית המיאון.

יש לקרוא הכתוב פעם עם פסק ופעם ללא הפסק, טט - **(בר' וישב לט, ח) [וַיִּמְאָן]** – שלשלת פסק, **[יִמְאָן]** ... ע"פ חומש העמק דבר הנצי"ב מוולוז'ין יוסף אמר לה הרבה תירוצי מיאון אבל את הסיבה האמיתית לא אמר לה. הקריאה ללא פסיק **[וַיִּמְאָן]** היא התירוצים שאמר לה, הקריאה עם הפסיק **[וַיִּמְאָן]** **[יִמְאָן]** הוא מה שלא אמר לה לסיבת הפגישה עמה. הרב משה קובלסקי (מאורות הדף) בשם הרעבע מקלויזנבורג מתורץ מה לא אמר לה שכל הענין הוא בשבילו ירידה לנסיון כדי ללמוד להתגבר על היצר. וע"פ **[בבלי סוטה לו, ב]** ו-**[לקח טוב וישב לט, יא]** הירתעות יוסף מהתנתקות מעם ישראל ומשליחותו שהתגלתה בחלומותיו.

[בבלי סוטה לו, ב], מתחילה "יוסף מאי?" בפרשה יש גלוי ונסתר. הנסתר הוא המביא לרועה אבן ישראל.

ב"ה טוב טעם דעת לדמוני (ט"ו) כי במצותך האמנתי – תהלים קי"ט, ט. שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

טט – העמק דבר מסביר שהשלשלת מורה על טעמים רבים לה אבל ליוסף לא היה צריך טעם למאן, ונראה כי ברכת אליהו מסביר גם כן כי יוסף מן הנמנע אצלו המעשה ואמר לה תירוצים רבים מהשגתה.

[טעמא דקרא, הרב שמריהו יוסף חיים קנייבסקי (אוצר החכמה) על 15].

(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ טַעְמוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח וְעוֹד ג' פ' בתורה (בר' ח"ש כד, ב) וַיֵּאמְרוּ (בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן (וי' צו ח, ג) וַיִּשְׁחָטוּ.

וראיתי בספר א' דשלשלת מורה להארכת הענין ועפ"ז נראה לפרש את כולהו, **(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ** שהתמהמה יותר מהראוי, **(בר' ח"ש כד, ב) וַיֵּאמְרוּ** שהאריך בדבריו הרבה אלא שלא הספיק לסיים ובאת רבקה כמ"ש טרם כלה לדבר וגו'.

(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן משום שמאן בתוקף הרבה שלא תפציר בו יותר,

(וי' צו ח, ג) וַיִּשְׁחָטוּ משום שהאריך בשחיטת השלמים יותר מהעולה והחטאת כדי שיצא הרבה דם (טט - הנפש) שהי' צריך להזות ממנו על התנוכים והבהונות [ואע"ג דבכל הזבחים קי"ל כיומא מ"ח א' דלכתחלה צריך לקבל כל הדם עי' במאירי שם ל"ב ב' שאינו אלא מדרבנן. הערת ח"א].

ועוד ג' בנ"ך נבהלו בישעיהו י"ג י"ל ע"פ מכילתא פ' שמעו עמים כעס של העכו"ם שאין בו רצון והוא בהלה ארוכה ע"ש.

(ישעיהו י"ח) וַיִּנְבְּלוּ צִירִים וְנִבְלִים יֵאָסְזוּ פִּיזְלָהּ חִילָהּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וַתִּמְהוּ פְּגִי לְהִבִּים פְּנֵיהֶם:

ויאמר בריש עמוס י"ל משום שנתנבא בזה זמן רב קודם ועי"ז הוחזק לנביא כמ"ש הגאון מלבי"ם ז"ל וזהו ויאמר באורך.

(עמוס א, ב) וַיֵּאמְרוּ ה' מִצִּיּוֹן וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאֻזֹת הָרָעִים וְנִבֵּשׂ רֹאשׁ הַפְּרָמָל: פ

ואמר לוי' בעזרא ה' גבי כורש שאמר לדניאל שיטול כלי ביהמ"ק והוא (ששבצר כמ"ש בפסיקתא וברש"י) כדא' בילקוט אסתר פ' ותמאן שכשהי' כורש עדיין אצל נבוכדנצר א"ל דניאל שימלוך ויוציא כלי ביהמ"ק וזהו ואמר לוי' מזמן מרובה.

(עזרא ה, טז) וַאֲמַרְלֵהוּ אֵלֶּהָ (כתיב) אֶל (קרי) מְאֻנָּא שְׂא אֲזַל-אַתָּת הֵמוּ פְּהִיכְלָא דִי בִירוּשָׁלַם וּבֵית אֱלֹהָא יִתְבְּנָא עַל- אַתְרָהּ: ס

[באר הפרשה – וירא (התשע"ו) הרב אברהם אלימלך בידרמן ע' יא] (בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ – עוד עצה להתגבר בעת הנסיון

הרב הקדוש ה'בית אברהם' זי"ע **[בית אברהם צו ד"ה וישחט] כי ג' פעמים יש בתורה 'שלשלת' . א. בפרשתן בתיבת (בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ, ב. (בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן גבי יוסף הצדיק, ג. בפרשת צו בתיבת (וי' צו ח, ג) וַיִּשְׁחָטוּ, מרמזו על 'דרך העבודה', כשבא האדם לתאוות עולם הזה אפילו בהיתר, מתחילה יקיים בנפשו - **(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ** שלא ימהר למלא תאוותו, ולא יחשוש שעיוכב ואיחור התאוה יזיק לו, לאחר מכן - **(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן**, שילחם עם יצרו בזעקת 'איני רוצה' עד שכבר לא ירצה לילך אחר תאוות לבו (היינו כשלב עדיין יתאוה מכל מקום לא יסכים לילך אחריהם), ועל ידי זה יזכה - **(וי' צו ח, ג) וַיִּשְׁחָטוּ**, שישחט יצרו הרע וכבר לא יתאוה כלל למטעמותיו.**

סיכום:

שלשלת 4 פעמים בתורה תמיד מלווה בטעם **פסק** | אחריו, אפשר כי טעם **שלשלת** מלמד (א) על קושי או צורך רגשי, מחשבתי, בחירה בין טוב למוטב, העשוי להתבטא בהשגחה וחזרה על דברים, וטעם **פסק** | מלמד התגברות עליו, הפסקת הקושי ע"י האיש הנתון במצב או ע"י גורם אחר. (ב) מלמד על השהיה וחזרה על דברים, (ג) ע"פ **[טעמא דקרא, הרב שמריהו יוסף חיים קנייבסקי (אוצר החכמה) ע' 15]** הארכת זמן הענין, ריחוק זמן שיקרה הענין.

לוט – קושי להנתק מסדום, מופסק ע"י המלאכים שנשלחו להצילו, עבד אברהם – מבקש למרות שרצה שיצחק ישא את בתו לאשה, מופסק ע"י התבטלותו לאברהם אדונו. יוסף – קושי העמידה בנסיון אשת פוטיפר, מופסק ע"י הופעת דמות אביו יעקב, משה – קושי הכנת אהרן לתפקיד כהן גדול כי בכך מתקיים דבר ה' שמשא איבד הכהונה כי סירב שבעה ימים ללכת בשליחות ה' לגאול את ישראל והתגברות על כך בגלל צווי ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוא האמתי - תהלים קי"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אנתון, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף: תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא - שני משמעות, רבוי מתפשט: מרכא טפחא - קב' שעשיר לגולג, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מננין מסוים; פסק ו - סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי: קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

אנשים. (כאן יש חילופי גרסאות ונלך בגירסת המתוק מדבש) אחד בעל נשמה קדושה, שעסק בתורה, לא נשא אשה ולכן לא השתדל להוליד בנים, או אחר בנשיאת אשה ומת ללא בנים ואינו יכול להכנס למחיצת הקב"ה. נשמת זה תחפש לה להתגלגל בזיווג של מישוהו. האיש השני בעל נשמה קדושה, עסק בתורה, נשא אשה ולא זכה להוליד בנים. וגם הוא אינו יכול להכנס למחיצת הקב"ה. גם נשמתו צריכה לגולגל כדי להביא בשלב נוסף בנים לעולם. אשת השני צריכה יבום והמת יתגלגל בבן שתלד האשה מהיבום. טט - אפשר כי יבמוד זה בוורה הוא משל לער ואונן.

ער בן יהודה מבת שוע מילא רצון אביו בנשאו את תמר לאשה אבל מת ערירי. אונן אמנם יבם את תמר אלא הדבר טוב כן שלא נולדו ילדים. אפשר שסיפור המעשה הוא משל כמו ההמשלה העקיפה בבני שמואל אשר השהו את קרבנן של נשים והנביא המשיל עליהם "אשר שכבו את הנשים הצובאות".

אבל בעצם הם מסרו נפשם, כי אפשר שמה שרש"י פירש כדי לא להכחיש את יופיה, היינו יופיה של המלכות כאשר יתגלה כי **הקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח** וזה יהיה רק בזיווג הנכון בעולם המעשה, שממנו נמשך ברכה לתחתונים ולעליונים. ז' סיון התשע"ט **[ריקאנטי בראשית לח,ח]** ... טוב ללמד עליהם זכות כי נבנו בפרץ וזרח התאומים שהיו צדיקים גמורים, ומשמע יצא מלכות בית דוד, ובהם נתקיים מצות יבום שני המתים הנזכרים והבן זה.

אפשר שיהודה למד ממותם שלא לתת לשלה בנו השלישי לייבם את תמר כי אין זה הזיווג המתאים ולכן **(בר' וישב לח,יא) וַיֵּאמֶר יְהוֹדָה לְתַמָּר פְּלִאתוֹ שָׁבִי אֵלַי מִנְּחָה בֵּית-אָבִיךָ עַד-וַיִּגְדַּל שְׁלָחָה** אלא **(בר' ויחי מט,ז) עַד כִּי-יָבֵא שִׁילָה** (בצורת הכתיב) וכפי **[רש"י]** מלך המשיח שהמלוכה שלו (ראה ב"ר צט,ח), וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה (בר"ת צז,ז), שיי לו: "ויבילו שי למורא" (תה' עו,יב).

לכן גם הזיווג **(בר' וישב לח,יד) שְׁלָחָה וְהוּא** - זקף-קטן זקף-גדול, ג' הטעמים עולה יסו"ד מלכו"ת עולה תקע"ו, ג' המלים עולה בקרי 357, חסר אחד לגי' משיח"ח ללמד שזה לא היה הזיווג שיביא את אורו של משיח, מעשה התחתונים משפיע ברכה לעליונים, התאוות תמר להידיבק בבית אברהם היא בטויה להתאוות המלכות לעלות אל ז"א. רק הזיווג של יהודה ותמר הוא הזיווג שמביא לגלוי של אורו של מלך משיח ומרומז גם בגי' יהוד"ה ותמ"ר היא תקע"ו ק' כאשר ק' (3 פעם) ה"ה ו-5 פעם ו"ה, ספר אגודת איזוב) ומבטא רחמים ע"י תיקון מו"ם שהוטל בעולם ע"י חטא אדם הראשון ל-מקו"ם (רמז לקב"ה שהוא מקומו של עולם, ספר אגודת איזוב) היינו יהוד"ה ותמ"ר הוא רמז ליחוד יסו"ד מלכו"ת ק' גם רמז להבטחת ה' (דב' וילך) כ"י אביאנו, וה' ומשיחו יגאלנו (אוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל), (הג' יהוד"ה והי"א עולה ב"ן, שם הוי"ה במלוי ה"ה "יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה) שהוא שם הוי"ה בעולם המעשה שבו אמור להתבצע התיקון ע"י מלך המשיח.

התורה מונה את ער ואונן ברשימת יורדי מצרים (בר' ויגש מו,יב) ויחד עמם בני לאה מונים 33 נפש, אבל הם מוחלפים בדינה ויוכבד. וכן הם נמנים במפקד אחרי המגפה בשטים ולקראת הכניסה לא"י (במ' פינחס כו,ט). אפשר כי הזכרות אלו באות לרמז על צדקותם, ועל שבמקומם נולדו פרץ במקום ער וזרח במקום אונן. עכשו אפשר לומר כי השם ער עשוי לרמז לכך שהוא מעורר יציאת נשמת מלך המשיח, פ"ץ - ג' - ע"ן, ק', תיקון להתחלה ההתעוררות של ער. השם אונן עשוי לרמז כי הוא באנינות עד יתגלה מלך המשיח שעליו מסר נפשו. **(בר' וישב לח,יא) שָׁבִי אֵלַי מִנְּחָה בֵּית-אָבִיךָ** - ר"ת ש' א' ב' א', ג' ש' עולה ברחמי"ם וגם כפ"ר אב"א רמז לספירת החכמה, או אפשר כי רמז לעתיק יומין בכתר שממנו יוצאים כל הדברים האלה.

ס"ת י' ה' ת' ת' - י' ספירות, הת"ך ס"ת של סיום ברכת מודים אנחנו לך ... הטוב שמך ולך נא'ה להודות (אוהב ישראל) זה שם שמירת הריון (כאן ללידת מלך המשיח), שם שמירה בכלל, תיקון לשם תכ"ה בו היכה משה, הגואל הראשון, את המצרי. ש' - הדרנאי"ל (נשמה דאו"א דעשיה) (אגרא דפירקא קע"ה), מצפ"ץ (שם הוי"ו בא"ת ב"ש), אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם (שם אלוקי"ם במילוי), ק"ץ ימ"ן, גר"ן (אוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל),

[ירושלמי (וילנא) ברכות פ"א] אמר רבי יוסי בי רבי בון הדיא איילתא דשחרא מאן דאמר כוכבתא היא טעיא **(פני משה)** טעות לפרש, כי רואים כי כוכב זה פעמים מקדים ופעמים מאחר) זימנין דהיא מקדמא וזימנין דהיא מאחרא. מאי כדון כמין תרין דקורנין דנהור (שתי קרני אור) דסלקין מן מדינחא ומנהרין (עולות ממזרח ונאירות). דלמא רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה ורוא איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא בי רבי כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה (מעט מעט) כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת.

בראשית וישב לח,כו: וַיֵּבֶר יְהוֹדָה וַיֵּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי וְגו' תחילת חמישי (בר' וישב לט,א) וַיֹּסֵף - טפחא בראש פסוק הוֹרֵד מִצְרַיִמָה, ע"פ **[רש"י]** סמך יוסף ליהודה לומר שכשם שתמר התכוונה לשם שמים גם אשת פוטיפר התכוונה לשם שמים. טעם טפחא בתפקיד התפשטות הענין אל הכתוב לפניו אבל כאן התפשטות ענין מהכתוב לפניו אל הכתוב אחריו. אם היה מוטעם (סלוק) מרכא טפחא זה יכול להיות מדת סמוכים, כאן ללמד מהכתוב לפניו לכתוב לאחריו. **(בר' וישב לט,א) וַיֹּסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָה** - (סלוק) טפחא מונה אתנה כתבנית הטעמים (בר' א,א) בראשית ברא א-לקים, בתפקיד קבלת עול מלכות שמים ומעשה בראשית. יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו הדברים. מבראשית הקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח.

לפי חשבון השנים מעשה יהודה ותמר ארע כחשע או עשר שנים אחרי הורדת יוסף למצרים. או בחישוב לאחור הצרון וחמול בני פרץ היו בני שנה בירידתם למצרים. פרץ הולידם כשנה לפני-כן בהיותו בן שבע סה"כ תשע שנים, אם כך היה יוסף בן שלשים וזה סמוך להתיצבותו לפני פרעה. לידת פרץ פותחת את גלוי אורו של משיח ולכן עכשו השלב הבא יפתח או במקביל היו חלומות שר המשקים ושר האופים, ושנתיים חלום פרעה וגילוייו של יוסף.

וַיֹּסֵף עוֹד לְרַעְתָּהּ [רש"י] יש אומרים לא הוסיף, ויש אומרים לא פסק וגו'. במשמע מלת "תוסיף" (עמוס ה,ב) **נִפְלְאָה לֹא-תוֹסִיף קוּם [בבלי ברכות ד,ב]**

(בר' וישב לח,כו) וַיֵּבֶר יְהוֹדָה וַיֵּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי פִּי-עַל-בֶּן-לֵא-נַתְתִּיהָ לְשִׁלְחָה בְּנִי וְלֹא-יִסָּף עוֹד לְרַעְתָּהּ: **[רש"י]** (בר' וישב לח,כו) **וְלֹא-יִסָּף עוֹד** - יש אומרים לא הוסיף. ויש אומרים לא פסק, ונחבירו גבי אלדד ומייד **(במ' בהע' יא,כה) וְלֹא יִסָּפוּ:** ומתרגמינן ולא פסקין: **[שפת"ח ס]** הכי פירושו מאן דאמר לא הוסיף סבר דעתו של יהודה לא היה שיבא עליה, אלא כדי להקים זרע על שם המת, וכיון שקיים לא בא עליה עוד, ומאן דאמר לא פסק כיון שראה יהודה שמתאוה להוליד בנים ממנו והיתה אפשר כוונתה לשם שמים, לכך לא פסק מלדעתה:

(בר' וישב לח,כו) וְלֹא-יִסָּף עוֹד - מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב תומך בפ' **[שפת"ח ס]** יהודה שמתאוה להוליד בנים ממנה. גם בתפקיד המשכיות כאן לשבט יהודה ולמלך מבית דוד כהצעת ר' הרצל בוכניק הי"ו.